

1.01 Izvirni znanstveni članek

Prejeto: 14. 1. 2019

UDK 94(497.4): 351.74(497.4)"1850/2017"(094)

342.736:351.74(497.4)"1850/2017"

Pritožbe zoper može postave na slovenskem (1850–2017)

PAVEL ČELIK

magister sociologije

Tbilisijska ulica 54, SI-1000 Ljubljana

Izvleček

Prispevek je vpogled v pravne predpise, ki so urejali delovanje vsakokratnih varnostnih sil na Slovenskem od konca 18. stoletja do danes. Skuša odgovoriti na temeljno vprašanje, ali in kako je bilo mogoče izraziti nestrinjanje z ukrepi pripadnikov različnih varnostnih sil do državljanov pri nas ter kdo in kako je obravnaval pritožbe državljanov zoper ravnanje mož postave. Sprva tovrstnih določb ni bilo ali pa so bile zelo skromne. Zaradi tega ni številčnih podatkov o tej plati razmerja med možmi postave in državljani. Postopoma pa so temeljni pravni predpisi o varnostnih silah pri nas zajemali tudi to področje in danes je to urejeno tako v temeljnih predpisih za delovanje policije kot v podzakonskih aktih. Slednje je bilo tesno povezano s stopnjo prizadevanj za varstvo človekovih pravic in svoboščin, torej s stopnjo demokratičnosti režimov.

Ključne besede:

določbe, pritožbe državljanov, ravnanje varnostnih sil, obravnavanje kritik, vsebina pritožb

Abstract

COMPLAINTS AGAINST POLICEMEN ON THE SLOVENIAN TERRITORY (1850–2017)

This article is an insight into legal regulations governing the functioning of respective security forces in the Slovenian territory from the end of the 18th century to today. It attempts to answer the fundamental question whether and how it was possible to express disagreement with the measures of various security forces members against citizens in our territory, and by whom and how citizens' complaints against the behaviour of policemen were dealt with. Provisions of this kind initially did not exist or they were very modest. As a result, there are no numerical information on this side of the relationship between policemen and citizens. The fundamental legal regulations on security forces had been gradually covering this area too, and today this is regulated by the fundamental regulations for operation of the police and by statutory instruments. This was closely related to the level of efforts to protect human rights and freedoms, therefore to the level of regimes democracy.

Key-words:

Provisions, citizens' complaints, security forces behaviour, processing criticisms, content of complaints

Uvod

Državne varnostne sile pri nas so nastajale nekako vzporedno z odmiranjem fevdalnega reda in krepitvijo osrednje državne oblasti. Dotedanje varnostne sile so bile med seboj slabo povezane, navezane so bile bolj na graščinsko gospodarstvo, ki je bilo temelj tedanje države in družbe. Samoupravna mesta so imela pavico do svoje straže.

Nove, od države vodene in plačane, varnostne sile so bile povezane in razporejene na celotnem ozemlju posamezne države ali dežele. Temeljile so na pravnih predpisih o delovanju in organiziranosti. Vse to je bilo povezano z novim družbenim razredom, meščanstvom, ki je bilo nosilec novih pogledov na državo, družbo in posameznika. Meščanstvo je hkrati bilo nosilec novih pogledov na pomen človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Slednje je moralo upoštevati tudi moštvo varnostnih sil.

Slovenija je v svoji varnostni preteklosti poznala več vrst mož postave, odvisno od osrednje oblasti, ki ji je njeno ozemlje pripadalo. Najprej je bila to cesarska Avstrija s prestolnico na Dunaju, kjer so varnostne naloge opravljali policijski stražniki ter orožniki; nato je bila Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev oziroma Jugoslavija z glavnim mestom Beograd, kjer so prav tako poznali policijsko stražo in orožništvo; za njo Ljudska oziroma Socialistična republika Slovenija v okviru Jugoslavije s prestolnico v Beogradu, kjer so oblikovali enotno milico, ki je opravljala podobne naloge kot prej stražniki ter orožniki; danes pa je samostojna Republika Slovenija s prestolnico v Ljubljani, kjer so ponovno vzpostavili policijo kot edino od države plačano in vodeno varnostno silo.

Vsaj posredno bi mogli med varnostne sile prišteti še finančne stražnike, ki so delovali ob državni meji in v notranjosti države. Skrbeli so za to, da se je izvajalo načelo »bogu, kar je božjega in cesarju, kar je cesarjevega«. Ta ljudski rek je pomenil, da so ti stražniki skrbeli za odplačevanje davkov in drugih dajatev državi, izjemoma pa so jih poklicali na pomoč državnim policijskim stražnikom ali orožnikom. Vendar teh mož ne bom uvrstil med varnostne sile, saj je bila njihova glavna naloga finančne narave. Ob meji države so bili obmejni vojaki, ki so prav tako opravljali tudi varnostne naloge, vendar jih v članku ne bom upošteval. Poleg državnih varnostnih sil so bile različne krajevne sile, ki so opravljale določene varnostne naloge pod nadzorom državne oblasti. Tudi te sile ne bodo predmet obravnave v tem sestavku.

Z varnostnimi silami pri nas so povezane štiri vrste izražanja nezadovoljstva, ki jih bom opisal v tem sestavku:

- a) kritike predstavniških organov ali posameznih poslancev glede ravnanja orožnikov ali stražnikov;
- b) pritožbe raznih organizacij zoper delovanje mož postave, ki so jih podale v svojem imenu ali imenu drugih;
- c) pritožbe posameznih državljanov, ki so bili nezadovoljni z ukrepom pripadnika ali več pripadnikov varnostnih sil do tega državljana ali skupine oseb;
- č) razne vrste izražanja nezadovoljstva samih mož postave ali njihovih organizacij z ukrepi državnih ali drugih organov ali vodstva varnostnih sil, ki so prizadevali koristi posameznih delov ali celotno moštvo varnostnih sil.

Našteti vrstni red teh izražanj nezadovoljstva je bil hkrati tudi vrstni red dejanskega zgodovinskega dogajanja te vrste na našem ozemlju.

Danes se pri nas uveljavlja pojem profesionalizacije varnostnih dejavnosti, ne le državnih, marveč tudi občinskih in zasebnih. Temu vprašanju je namenjena celotna 3. številka revije *Varstvoslovje* za leto 2018, kjer so sodelavci Fakultete za varnostne vede orisali profesionalizacijo v vojski, policiji, zaporskem osebju, zaščiti in reševanju ter pomoči in zasebnem varstvu. V članku bom skušal opisati profesionalizacijo varnostnih sil; pri tem bom razlikoval med »pokli-

canostjo« posameznika za opravljanje tega poklica, kakor tudi razumevanje del in nalog, ki jih poklic prinaša.

I. Obdobje avstrijskih stražnikov in orožnikov

Slovensko ozemlje je v tedanjih cesarskih časih spadalo pod štiri dežele: Kranjsko s prestolnico v Ljubljani, ki je bila največji del slovenskega ozemlja; Štajersko s prestolnico v Gradcu; Koroško s prestolnico v Celovcu in Primorje s prestolnico v Trstu. Upošteval bom le ozemlje vojvodine Kranjske, saj je bilo v drugih deželah podobno ali enako.

1.1 Prvo obdobje policijskih stražnikov: ni določb o pritožbi

Prvi možje postave, ki jih je vzdrževala država, so bili policijski uslužbeni. Ti so bili dveh vrst:

- a) vodilno uradniško osebje, ki je vodilo, usmerjalo in nadzorovalo delovanje na varnostnem področju;
- b) izvršilno osebje, ki je bilo podrejeno vodilnemu osebju in sestavljeno večinoma iz stražnikov.

To se je začelo z vzpostavljanjem močne osrednje državne oblasti pod cesarico Marijo Terezijo in cesarjem Jožefom II. Navadno rečemo temu obdobju absolutizem: To je oblika vladanja, kjer na najvišji stopnji odloča pravno neomejena vladarjeva volja. Vladar je postal tako močan in neodvisen od stanov, da je sam ustvarjal novo pravo.¹ Policijske sile so bile najbolj organizirane s pomočjo policijskih direktij. Slednje so nastajale z odločitvijo osrednje državne oblasti na Dunaju v glavnih mestih dežel, lahko pa tudi v drugih večjih mestih po državi.

Prvi korak k ustanovitvi od države plačane in vodene policije je storila cesarica Marija Terezija, ki je vladala med letoma 1740 in 1780. Pri tem se je deloma zgledovala tudi ali zlasti po Parizu oziroma Franciji. Leta 1751 so začeli na Dunaju postavljati komisarje za posamezne četrti in ulice.² Njen sin cesar Jožef II., ki je bil na oblasti med letoma 1780 in 1790, je nadaljeval njeno delo. Prva policijska direkcija je bila 6. 4. 1784 vzpostavljena na Dunaju, prestolnici cesarstva in hkrati dežele Spodnja Avstrija. To štejejo tudi kot začetek nove organiziranosti policije v monarhiji. Na podlagi njenega vzora so bile oblikovane še v glavnih mestih drugih dežel. Leta 1791 je prišla na vrsto tudi Ljubljana kot prestolnica Kranjske.

Tedaj je pojem »policija« pomenil zelo obsežno področje: varnost oseb in premoženja, javni red in mir, javna morala oziroma нравstvenost, zdravstvo, varnost pred požari, skrb za uboge, nadzorovanje poslovnega časa gostišč in prodajaln, nadzorovanje poslov, delavcev itd. Njen obseg je bil nekoliko podoben današnji besedi javna uprava. Ta širok obseg policijskih opravil je lepo razviden zlasti iz takratnih navodil za delovanje policije. Prvo tako navodilo po ustanovitvi dunajske direktije je izdal cesar Jožef II. maja 1785, namenjeno pa je bilo policijskim uradnikom v prestolnicah dežel.³ Njegovo drugo navodilo je naslednje leto razposlal direktor dunajske policijske direktije, in sicer le deželnim šefom.⁴ Isto

¹ Melik: Namesto uvoda, str. 10.

² Oberhummer: *Die Wiener Polizei*, Band II., str. 131–133.

³ Prav tam, str. 133–165.

⁴ Prav tam, str. 165–168.

leto je cesar izdal tajno navodilo za deželne šefe, kako naj policija tajno deluje.⁵ Leta 1801 je izšlo novo navodilo za policijske uradnike.⁶

V teh cesarjevih in drugih gradivih nisem zasledil določb, kako ravnati ob morebitni pritožbi državljana proti uslužbencu policije, če ne bi bil zadovoljen z njegovim ravnanjem ali ukrepom. Bržkone je bilo to povezano s tedanjo stopnjo varovanja pravic človeka. Policija je bila nova sila za nadzorovanje državljanov, uniformirana, oborožena, vojaško urejena in sestavljena praviloma iz vojaških oseb, ki so bile premeščene na nove, varnostne dolžnosti. Ta prehod ni bil enostaven. V vojski se je poveljevalo uniformiranim vojakom in brez prigovorov izvrševalo povelja, stražniki pa so imeli opravka z državljani, ki so postopoma dobivali vse več pravic in svoboščin.

Res pa je, da je že prvo cesarjevo obsežno navodilo za delo policijskih uradnikov leta 1785 navedlo dolžnost uradnika, da spoštuje pravice vsakogar.⁷ Tudi njegovo drugo navodilo iz leta 1786, ki je bilo zaupno in le za deželne šefe, ni moglo mimo dolžnosti, da spoštuje vse ljudi in si prizadeva za naklonjenost vsega prebivalstva dežele.⁸

1.2 Stražniki po letu 1848: pritožba prvič omenjena leta 1850

Revolucionarno dogajanje po Evropi in v Avstriji v letu 1848 je prineslo velike spremembe tudi na varnostnem področju. Po marčni revoluciji leta 1848 sta se v Avstriji končala dva procesa iz predmarčne dobe: Ločitev pravosodja od uprave na vseh stopnjah in centralizacija, ko je sodstvo na vseh ravneh prešlo v roke države.⁹ Najprej se je potrebno posvetiti policijski straži.

Notranji minister Alexander Bach je 10. 12. 1850 izdal predpis o policijskih zadevah. V prvem delu je določil, kako so v državi urejena policijska oblastva, v drugem delu pa je posegel v naloge teh oblastev. Beseda oblastvo je pomenila podobno kot današnji pojem organ. Ta predpis je bil spomladi 1851 objavljen tudi v uradnem listu za Kranjsko. Policijske zadeve so opravljale tri vrste oblastev:

- a) politična oblastva, kamor so spadala okrajna glavarstva, okrožna glavarstva, deželno vodstvo, na čelu vseh treh oblastev so bili glavarji, in notranje ministrstvo na Dunaju z ministrom na čelu;
- b) politična upravna oblastva, to so bila samostojna policijska oblastva v večjih mestih, ki so bila ali mestna glavarstva oziroma policijske direkcije praviloma v deželnih prestolnicah ali policijski komisariati v določenih mestih;
- c) občinam so bile poverjene določene varnostne naloge, pri čemer jih je nadzorovalo okrajno glavarstvo.

Ta predpis notranjega ministra je že vseboval postopek, ko se je državljan pritožil zoper ravnanje policije, če se je čutil prizadetega. Pritožbo je najprej obravnavalo in reševalo mestno glavarstvo oziroma policijska direkcija, na drugi stopnji pa okrožni urad.¹⁰ To je veljalo za vse policijske uslužbence, uniformirano in civilno policijsko osebje.

To je bržkone pomenilo, da je državna oblast predvidevala, da pritožnik ne bo zadovoljen s prvo stopnjo obravnave njegovega ugovora zoper policijsko

⁵ Oberhummer: Die Wiener Polizei, Band II., str. 168–176.

⁶ Prav tam, str. 176–189.

⁷ Prav tam, str. 133–165.

⁸ Prav tam, str. 165–168.

⁹ Ogrizek: Sodstvo v letih 1848–1918, str. 173.

¹⁰ Osnova za uredbo policijskih oblastnij, 1851, čl. 31.

osebo, zato mu je odprla pot do druge pritožbene stopnje. To se je uveljavilo tudi v vseh poznejših rešitvah glede reševanja pritožb zoper može postave.

Leta 1852 se je mestno poglavarstvo preimenovalo v policijsko direkcijo. Deželni glavar za Kranjsko je poleti istega leta izdal razglas o ravnanju policijskih uslužbencev. Moral je spoštovati zakon in se obnašati vljudno, spodobno in resno. Zavedati se je moral, da lahko policijsko oblastvo svoje naloge opravlja le, če uživa zaupanje ljudstva. Zato si je uslužbenec moral prizadevati, da to zaupanje pridobi z odkritim in nepristranskim obnašanjem.¹¹

Dne 20. 4. 1854 je cesar izdal patent, ki se je nanašal na policijo in orožništvo. Določil je, da je treba morebitno pritožbo zoper stražnika ali orožnika poslati na Dunaj na najvišjo policijsko oblastnijo, kot so rekli. To je bil sprva dvorni policijski urad, ki ga je cesar ustanovil 3. 1. 1793. Ta urad je bil ukinjen in iz njega je bilo 23. 3. 1848 oblikovano ministrstvo za notranje zadeve, ki je prevzelo vse varnostne zadeve v državi.¹²

Hkrati s tem ukazom je cesar določil postopek v obratni smeri, to je, kako je treba kaznovati osebo, ki se je neprimerno obnašala do moža postave: Ali z globo od 1 do 100 goldinarjev ali z zaporom od 6 do 14 dni; v skrajnem primeru je bil dovoljen tudi tepež.¹³ Prav zaradi slednje možnosti se je tega ukaza prijelo ljudsko ime palični patent.¹⁴

Za to odločitev cesarja je mogoče podati le nekaj domnevnih vzrokov, saj mi dejanski namen ni poznan. Naštel bom štiri tovrstne domneve:

- ⊗ državni stražniki in orožniki so bili novi varuhi reda in miru, ki so sprva bili še neizkušeni, a ustrezno opremljeni za izvajanje prisile, vendar je prihajalo do napak v postopkih z ljudmi, saj so bili oboji prej vojaške osebe;
- ⊗ Dunaj je hotel imeti pregled tudi nad tem področjem, še posebej zato, ker je bilo po revoluciji treba namenjati več pozornosti zakonitosti delovanja varnostnih sil;
- ⊗ pritožb zoper policijo in orožništvo je bilo bržkone razmeroma malo, nekako skladno s stanjem človekovih pravic, zato jih je bilo mogoče obravnavati v prestolnici države;
- ⊗ zaradi centralne obravnave teh pritožb je bilo lažje navzdol razposlati ustrezne okrožnice z napotili za izboljšanje delovanja varnostnih sil in s tem za zmanjševanje konfliktnih razmerij med možmi postave in državljani.

1.3 Zakon leta 1876: pritožbe zoper orožništvo

Dne 21. 12. 1867 je bila sprejeta ustava monarhije, ki je veljala za avstrijski del cesarstva, torej tudi za slovenske dežele. Med drugim je določala, da ima vsakdo pravico, da v mejah zakonov, z besedo, pisno, po tisku ali v slikah svobodno izraža svoje mnenje.¹⁵

Alexander Bach, ki je tedaj nadomeščal obolelega notranjega ministra, je s skupino predstavnikov notranjega, vojnega, finančnega in pravosodnega ministrstva izdelal predlog za ustanovitev orožništva. Pri tem so se sklicevali tudi na dobre izkušnje z orožništvom, ki je od francoske zasedbe dalje delovalo tudi v Lombardiji in Južni Tirolski. Predstavili so ga ministrskemu svetu in ta ga je odobril ter poslal cesarju v potrditev. Cesar je gradivo potrdil 8. 6. 1848 in za-

¹¹ Razglas predsedstva c.-kr. krajnskega poglavarstva 8. 8. 1852, čl. 16.

¹² Auflösung der k. k. vereinigten Hofkanzlei und Bildung des Ministeriums des Innern. V: *Sammlung*, 1848.

¹³ Cesarski ukaz 20. 4. 1854.

¹⁴ Gebhardt: *Die Gendarmerie in der Steiermark von 1850 bis heute*, str. 71.

¹⁵ Državna osnovna postava od 21. 12. 1867, o občnih pravicah državljanov za kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru, 1867.

čele so se priprave za uresničitev tega načrta. Uresničil ga je začasni zakon o orožništvu, ki je izšel v državnem uradnem listu, marca 1850 pa tudi v uradnem listu dežele Kranjske v slovenskem prevodu.¹⁶ V tem zakonu ni bilo določb o pritožbi državljana zoper orožnika.

Nova zakona o orožništvu sta izšla leta 1876 in 1894, objavljena v državnem uradnem listu v slovenščini. Zakon o orožništvu je 26. 2. 1876 določil, da se mora prav vsakdo pokoravati orožnikovemu ukazu, izrečenemu »V imenu postave«, pozneje pa ima pravico, da se zoper orožnika pritoži. Ta predpis so slovenskim bralcem v nadaljevanjih obširno predstavile *Novice*.¹⁷ Zelo podobno določbo je vseboval zakon o orožništvu z dne 25. 12. 1894.¹⁸

Napotila za opravljanje orožniške službe, ki so marca 1851 izšla tudi v slovenskem prevodu,¹⁹ so podrobno zarisala delovanje te nove varnostne sile. Razporejena je bila na celotnem ozemlju, tudi na podeželju, saj je bil prej pou-darek dan stražnemu osebju v mestnem okolju. V prvem poglavju o lastnostih in obnašanju orožnika je bilo 20 členov, nikjer pa ni bilo določb o pritožbi državljana zoper to novo varnostno silo. Navodila za opravljanje službe so izšla spet v letih 1876 in 1895²⁰ ter niso bila objavljena v slovenskem prevodu. V obeh je bilo poglavje o lastnostih in obnašanju orožnika, nikjer ni bila navedena pritožba zoper orožništvo. Očitno so zadoščali že omenjeni ministrov patent z dne 20. 4. 1854 in določbe v obeh orožniških zakonih. V ohranjenem orožniškem gradivu v Arhivu Republike Slovenije nisem zasledil statističnih podatkov o pritožbah državljanov zoper ravnanje tega moštva. Bržkone je bilo to shranjeno na notranjem ministrstvu na Dunaju.

1.4 Pritožbe poslancev nad orožništvom

Nekaj več ohranjenega gradiva je o tem, če so pritožbe prihajale neposredno na državni zbor na Dunaju ali na deželni zbor Kranjske v Ljubljani in so praviloma obravnavale ravnanje orožništva nasploh in ne posameznika. To je nekako razumljivo, saj so poslanci svobodneje razpravljali o vseh problemih, tudi o ravnanju orožništva in stražništva. Navedel bom le štiri od teh primerov.

Skupina slovenskih poslancev v državnem zboru na Dunaju je 7. 2. 1906 postavila poslansko vprašanje o domnevno nasilnem delovanju orožnikov ob rudarski stavki v Trbovljah. V odgovoru notranjega ministrstva in ministrstva za deželno obrambo so to zanikali in ravnanje mož postave označili za korektno in skladno s predpisi.²¹

Spomladi leta 1906 so poizvedovali o pridigi kaplana Janeza Romška v Starem trgu ob Kolpi, kjer naj bi omenil, da tamkajšnji orožniki ne prihajajo k službi božji.²² Pritožba je torej zadevala ravnanje mož postave v prostem času in ni bila povezana z njihovim delom.

V deželnem zboru Kranjske so spomladi 1909 sprožili obširno dopisovanje med oblastnimi organi v deželi, ki so se nanašala na oblastno izdajanje dovoljenj za plesne prireditve mimo odločitev županstva, kar je bilo v nasprotju

¹⁶ Začasna organska postava žandarmerije v avstrijskem cesarstvu, 1850.

¹⁷ Postava in službeno navodilo za c.-kr. žandarstvo v našem cesarstvu, *Novice, gospodarske, obrtniške in narodne*, 1876.

¹⁸ Postava od 26. 2. 1876, o c.-kr. žandarstvu za kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru, čl. 11. Zakon z dne 25. 12. 1894. I. o žandarstvu v kraljevinah in deželah, zastopanih v državnem zboru, čl. 14.

¹⁹ Poduk za deželno žandarmerijo, kako službo opravljati, Dunaj 1851.

²⁰ Dienst-Instruction für die k. k. Gendarmerie der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder, Wien: 1876. Dienstinstruction für die k. k. Gendarmerie, Wien: 1912.

²¹ SI AS, 185, šk. 15, spis št. 8729.

²² SI AS, 185, šk. 27, spis št. 6794.

z delokrogom občine. Občinski red za Kranjsko iz leta 1866 je namreč v členu 28 določal, da so ta dovoljenja v pristojnosti občinskega župana.²³ Deželni odbor je v pismu deželni vladi opisal dva taka primera. Župan občine ni dovolil plesov v nekaj gostilnah. V drugi občini župan prav tako ni dovolil plesnih prireditev, toda posredovalo je okrajno glavarstvo in jih dovolilo.²⁴ Na stran občine se je postavil tudi dnevnik *Slovenec*.²⁵

Živahna razprava o orožništvu je bila 15. 2. 1912 v deželnem zboru Kranjske ob razpravi o proračunskih izdatkih za nastanitev orožnikov. Eden od poslancev je kritiziral orožništvo na Dolenjskem, in da bi osvetlil »terorizem, oholost in predrznost orožništva«, je naštel, da ravna pristransko, v korist liberalne politike, izdaja uradne skrivnosti in se zadržuje v gostilnah še po preteku obratovalnega časa. Ker dežela prispeva k nastanitvi teh mož, so poslanci upravičeni do kritičnega pogleda na to moštvo, je dejal. Odgovoril mu je deželni predsednik in odločno zavrnil »nezaslišane napade na orožništvo«. Dva druga poslanci sta izpostavila ravnanje orožnikov po dnevni liberalni politiki in v škodo ljudske stranke. Ob koncu razprave so poslanci potrdili predvidene izdatke za nastanitve orožništva na Kranjskem.²⁶

V teh primerih je šlo za nezadovoljstvo poslancev z ravnanjem orožništva na Kranjskem ali njegovega dela, ne pa zoper posameznega pripadnika. Del nezadovoljstva deželnih poslancev se je nanašal tudi na obnašanje orožnikov v prostem času.

1.5 Mestni stražniki so nosili razpoznavno številko

Leta 1866 je bila policijska direkcija v Ljubljani ukinjena. Bila je organ državne policije. Del nalog ukinjenega oblastva je prevzelo deželno vodstvo Kranjske in del mestna občina Ljubljana. Ta je spet vzpostavila svojo mestno stražo, v celoti plačano iz mestne blagajne in pod mestnim vodstvom.

Po vzoru navodil za policijsko stražo v nekaterih drugih mestih monarhije in deloma tudi po zgledu pravil za opravljanje orožniške službe je mestni svet Mestne občine Ljubljana 16. 11. 1898 sprejel *Navodilo za službo mestne policijske straže ljubljanske*. Obsegalo je 62 členov in je urejalo organiziranost te straže, njena pooblastila ter delovanje, v členu 4 pa je bilo določeno, kako se obnaša straža in kako posluje z občinstvom.²⁷ Pritožbe v tem predpisu niso bile omenjene.

Okoli vratu je stražnik imel obešeno belo kovinsko ploščico v obliki podkvastega rogljiča (kifeljca). Na njem je bila črna številka, ki je označevala osebo stražnika. Na ta način si je državljan lahko zapisal stražnikovo službeno številko in se je pred starešino lahko pohvalno izrazil o možu postave ali pa je izrekel ali zapisal njegovo grajo. Starešina je lahko takoj ugotovil, za katerega stražnika je šlo. To ploščico je smel nositi zgolj med službo.²⁸ Zaradi te ploščice so ljudje stražnikom rekli kifeljci in to ime se je preneslo na vse vrste pripadnikov varnostnih sil tudi v poznejše čase, vse do danes.

²³ Postava, veljavna za vojvodstvo Kranjsko, po kateri se razglša občinski red in red za volitve po občinah, 1866. Ta postava je bila spremenjena in dopolnjena leta 1869 in 1910.

²⁴ SI AS, 16, 1910, fasc. 1–500, spis št. 121.

²⁵ »Deželni zbor kranjski«, *Slovenec*, 1909, str. 2.

²⁶ Obravnave deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani od 28. decembra 1911 do 22. februarja 1912, str. 138, 139.

²⁷ To navodilo je izšlo v knjigi z drugimi mestnimi predpisi, ki je brez naslova in letnice izida, hrani jo Centralna pravosodna knjižnica pod sign. št. 04407.

²⁸ Kačičnik: Poročila ljubljanskih policajev, str. 190–198.

1.6 Društvo upokojenih orožnikov se pritožuje (nad vodstvom)

Po zgledu nekaterih držav Zahodne Evrope, ki so na prelomu 19. in 20. stoletja začele dovoljevati ustanavljanje društev upokojenih orožnikov ali policijskih stražnikov, so tudi v Avstro-Ogrski oblikovali tako združenje upokojenih orožnikov z imenom »Enotnost« (*Einheit*). Društvo je izdajalo svoje glasilo z imenom »Orožniške vesti« (*Gendarmerie-Nachrichten*). Časopis so pošiljali tudi na orožniške postaje in ne samo na sedeže upokojenskih orožniških društev po državi. Vsebina tega glasila je postajala vse bolj kritična do oblasti, društvo samo pa je vse bolj propagiralo svoja stališča, ki so bila pogosto v navzkrižju z državno politiko. Zaradi tega je oblast ocenila, da sta društvo in njegovo glasilo nevarna režimu.

Nadzornik orožništva [tedanji poveljnik] generalmajor Michael Tišljar je 10. 2. 1908 izdal »korpusni ukaz« za celotno orožništvo. V njem je zapisal, da so vsebine tega glasila prepovedane in razširjanje le-tega med orožništvom nedopustno. Deželna orožniška poveljstva morajo izpolniti ta ukaz in ga prenesti navzdol do moštva. Uredništvo »Orožniških vesti« je nato izdalo »Razglas ljudstvu, avstrijskemu ljudskemu zastopstvu in javnemu tisku!«. V njem se je sklicevalo na 13. člen temeljnega državnega zakona z dne 31. 12. 1867 [ustava],²⁹ ki je zagotavljal pravico, da lahko vsak, upoštevajoč postavne meje, z besedo, pisanjem, po tisku ali s sliko izrazi svoje mnenje. Omenjeni ukaz orožniškega nadzornika kaže, da stopa Avstrija na pot brutalne vojaške diktature, so še zapisali v uredništvu. To je izdalo velik letak, kjer so na prvi strani natisnili omenjeni nadzornikov ukaz in uredniški razglas, na drugi stani pa daljše besedilo s kritično vsebino do vodstva orožnikov.³⁰

Ministrstvo za notranje zadeve je 30. 3. 1908 sporočilo deželnemu predsedstvu za Kranjsko, da je minister prepovedal delovanje tega društva, skladno s členom 24 društvenega zakona z dne 15. 11. 1867.³¹ Poroča naj, če so na Kranjskem morda podružnice tega društva, in če so, naj jih prepove. Ugotovi naj tudi, če so orožniške postaje prejele omenjeni društveni letak. Ko so v Ljubljani končali poizvedbe in pripravili poročilo za Dunaj, so navedli, da so glasilo »Orožniške vesti« v uradni orožniški ovojnici prejele orožniške postaje Cerklje, Idrija, Godovič, Kranj, Planina, Rakek, Razdrto, Senožeče, Smlednik in Vipava.³²

II. Obdobje slovenskih orožnikov in stražnikov

Po razpadu Avstro-Ogrske je slovensko ozemlje prešlo v okvir druge države, kraljevine s prestolnico v Beogradu. Imela je podobno družbenopolitično ureditev kot bivše cesarstvo, torej ni šlo za spremembo družbene ureditve. Zaradi tega prehod iz ene države v drugo ni bil posebej težaven. V službi nove oblasti v Ljubljani so smeli ostati bivši orožniki in stražniki slovenskega in slovenskega rodu. Vodilno osebje obeh varnostnih sil pa je bilo odstavljeno oziroma razrešeno. Vse do novih jugoslovanskih zakonov je na Slovenskem še veljalo avstrijsko pravo.³³

Položaj Slovenije znotraj jugoslovanske države se je spreminjal, kar se je odražalo tudi na njenem varnostnem uradu. Narodna vlada Slovencev, Hrvatov in Srbov je delovala do leta 1921 in je imela podrejeno Poverjeništvo za notranje zadeve. Tedaj je narodna vlada odstopila svoje mesto Pokrajinski upravi

²⁹ Državna osnovna postava od 21. decembra 1867, o občnih pravicah državljanov za kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru, 1867.

³⁰ SI AS, 16, 1908, fasc. 1601–2300.

³¹ Postava od 15. novembra 1867 o pravici združevati se, 1867.

³² SI AS, 16, 1908, fasc. 1601–2300, ovoj 2040, spisi št. 1755, 1852, 1889, 1910, 1969 in 1991.

³³ Melik: Organizacija sodišč v prvi Jugoslaviji, str. 173.

za Slovenijo s svojim Oddelkom za notranje zadeve. Ko se je slovensko ozemlje upravno razdelilo na Ljubljansko in Mariborsko oblast, sta poleti 1924 pri obeh velikih županih začela delovati Odseka za javno varnost. To je bilo do leta 1929, ko je Slovenija dobila naziv Dravske banovine in so varnostne zadeve pripadle Upravnemu oddelku Kraljevske banske uprave Dravske banovine z Odsekom za javno varnost.

Varnostna ureditev v Sloveniji je bila pestra in je obsegala državno varnostno osebje (orožništvo in varnostna straža), obmejno četo, finančno stražo ob meji in v notranjosti, železniške stražnike, občinske straže v pristojnosti in financiranju občin, razne čuvaje (na primer lovski, ribiški in poljski), zasebna čuvajska podjetja, detektive itd. V tem sestavku bom upošteval praviloma le državno varnostno osebje pri orožništvu in varnostni straži.

2.1 Pogled na različne pritožbe zoper varnostno stražo

Prva leta po razpadu avstro-ogrske države je bila na Slovenskem varnostna straža, ki se je po letu 1930 uradno preimenovala v državno policijsko stražo. Konec leta 1919 se je varnostna straža povsem demilitarilizirala in prešla v pristojnost civilnih oblastev. Bila je le v največjih mestih. V Ljubljani je bilo policijsko ravnateljstvo in pozneje uprava policije. Za red in varnost je ta straža skrbela tudi v nekaterih drugih mestih, stalno v Mariboru, Celju in na Ptuj, zadnja leta kraljevine pa tudi v Kranju in na Jesenicah. Ta straža je bila izvršilno osebje s svojim starešinskim osebjem, ki ga je vodilo vodstvo posameznega varnostnega oblastva. Šlo je za razmeroma maloštevilno stražno osebje: Leta 1927 jih je bilo na Slovenskem 267, leta 1940 pa 407. Leta 1931 je bilo v celotni državi 2633 stražnih mož vseh položajev. Tu so šteti zgolj varnostnim oblastvom dodeljeni možje v uniformi in ne tudi lastno osebje, kot so tedaj rekli: To je pomenilo osebje vodstva teh oblastev. Leta 1927 je to lastno osebje štel 126 mož in žena.³⁴

Temeljni varnostni predpisi o varnostni straži niso obsegali določb o postopku reševanja pritožb državljanov ali organizacij zoper delovanje stražnikov. To pa ne velja za prvi tak slovenski predpis z naslovom *Organizacijski statut za c. kr. varnostno stražo v Sloveniji*, ki ga je deželna vlada sprejela 9. 6. 1921. [Ozemlje po oblastjo Deželne vlade so imenovali Slovenija!]. Tam je pisalo, da sme pripadnik varnostne straže od vsakogar zahtevati, da se ravna po njegovih ukazih in odrejenih ukrepih, ki jih je izrekel v okviru službenih pravic. Državljan pa je imel pravico, da se je naknadno pritožil zoper stražnika.³⁵ Podobno določbo kot za stražnike je vseboval tudi statut za detektive v Sloveniji.³⁶ Ta statuta sta veljala tako rekoč do leta 1930, ko so na podlagi zakona o notranji upravi³⁷ sprejeli državne predpise o upravah policije na sedežih banovin,³⁸ predstojništvih mestne policije v določenih mestih³⁹ in državnih policijskih izvršilnih uslužbenecih.⁴⁰

Starešina državne policijske straže je leta 1933 izdal začasna navodila za to stražo, ki je delovala po vseh velikih mestih kraljevine.⁴¹ Čez tri leta jo je izdal v knjižni obliki. V knjigi ni bila omenjena pritožba zoper to stražo. Obširneje pa je opisal osebne lastnosti, ki naj bi jih imel uslužbenec te straže.⁴²

³⁴ Čelik: *Slovenski stražniki*, str. 180 in 257, 258.

³⁵ *Organizacijski statut za c. kr. varnostno stražo v Sloveniji*, 1921, čl. 62.

³⁶ *Organizacijski statut za detektive v Sloveniji*, 1921, čl. 53.

³⁷ Zakon o notranji upravi, 1929.

³⁸ Uredba o ustroju in področju uprav policije, 1930.

³⁹ Uredba o ustroju in področju predstojništva mestne policije, 1929.

⁴⁰ Zakon o državnih policijskih izvršilnih uslužbenecih, 1930.

⁴¹ Tkalcčević: Privremeno uputstvo za službu državne policijske staže, 1933.

⁴² Tkalcčević: *Uputstvo za državnu policijsku stražo*, str. 9–53.

Do teh pritožb je vseeno prihajalo. Morda se je tu čutil tudi vpliv stare avstrijske prakse, ki je dopuščala pritožbe celo do notranjega ministrstva na Dunaju. Navedel bom nekaj tovrstnih podatkov iz arhivskega gradiva.

Najprej bom omenil eno pritožbo, povezano s protestom Ljubljančanov zoper nasilje italijanskih oblasti nad primorskimi Slovenci. To je bilo zvečer 29. 10. 1923 in oddelek varnostne straže je bil pred glavno pošto, da bi razgnal množico, kar je tudi storil. Do kordona je prišel poštar, ki je stanoval na Gosposvetski ulici 1, da bi ga spustili mimo. Stražniki so ga prijeli in odpeljali na sedež policijskega ravnateljstva, ki je bilo v isti stavbi kot policijska direkcija proti koncu avstrijskih časov, na sedanji Prešernovi ulici 18. Tam so ga zaslišali in nato spustili domov. Dogodek je opisal v dnevniku in navedel, da so ga topli in mu poškodovali obleko.⁴³ Policijsko ravnateljstvo je 13. 12. 1923 Pokrajinski upravi za Slovenijo moralo pisno poročati o dogodku in navedlo je, da ni izključeno, da ga je kdo od stražnikov v kordonu »malo bolj trdo prijel in potisnil nazaj«, zato ni bilo razloga, da bi disciplinsko ukrepali proti straži.⁴⁴

Drugi primer je iz Maribora in se nanaša na pritožbo organizacije. Predsedstvo Štajerskega moto-šport kluba iz Gradca je namreč 7. 11. 1932 pisalo predstojništvu mestne policije v Mariboru. Trije člani tega kluba so 23. 10. 1932 v hotelu Orel naročili steklenico šampanjca; na steklenici je pisalo, da stane 70 dinarjev. Natakark jim je zaračunal 140 dinarjev. Ker niso hoteli plačati, je na kraj prišel stražnik, a ni ukrepal. Na omenjenem predstojništvu so zaslišali stražnika, lastnika hotela in natakarkja. Ocenili so, da je šlo za poskus goljufije, zato so natakarkja ovadili. Državno pravdnništvo [tožilstvo] je predstojništvu zaprosilo, da sporoči, koliko enaka steklenica pijače stane v drugih mariborskih gostiščih. Iz predstojništva so odpisali, da je ta cena od 120 do 150 dinarjev, nakar je tožilstvo zadevo dalo v arhiv.⁴⁵

Tretji primer je iz Celja. Mesar in gostilničar iz Celja je 9. 10. 1934 prišel v gostilno v Gaberju pri Celju in se sporekel s svojo bivšo ženo, ki je delala in stanovala v tej gostilni. Gostje so poklicali stražnico v Gaberju in na kraj so prišli trije stražniki. Razgrajaču so odvzeli kuhinjski nož, ga vklenili in odpeljali v stražnico. Tam so ga pridržali in ker se ni umiril, so mu zvezali še noge, zjutraj pa so ga odpeljali v sodne zapore, saj je bil zanj izdan nalog za prestajanje sodne kazni. Nato se je 17. 2. 1935 pritožil na bansko upravo v Ljubljani in navedel, da je bil zaradi ravnanja treh stražnikov moralno in denarno kaznovan. Iz Ljubljane so od predstojništva mestne policije v Celju zahtevali poročilo o dogodku in tam so 15. 3. 1935 izdelali obširno poročilo. Poročilu so priložili še kazenski list za pritožnika, iz katerega je bilo razvidno, da je bil že osemnajstkrat kaznovan zaradi raznih nasilnih dejanj. Na banski upravi so ocenili, da so stražniki ravnali neoporečno in za razgrajanje v gostilni napisali kazensko ovadbo, nakar je bil obsojen na dva meseca strogega zapora.⁴⁶

V knjigi o policijskih stražnikih v Slovenji v času kraljevine sem navedel še več tovrstnih dogodkov, ko je šlo za pritožbe ali posameznikov ali organizacij. Pritožbe so bile vložene tudi zoper odločitve oblastnih organov, v Celju pa so se stražniki pritožili celo proti svojemu predstojniku,⁴⁷ kar bom opisal posebej. Pritožbe so šle tudi zoper občinske stražnike, ki so bili občinski uslužbenci in sem jih nekaj opisal v isti knjigi.⁴⁸

⁴³ »Glas iz občinstva«, *Slovenski narod*, 1923, str. 5.

⁴⁴ SI AS, 68, ban 13-4, fasc. 1924–1939, spis št. 1924.

⁴⁵ SI AS, 68, ban 13-1, fasc. 1924–1935, spis št. 24391/32.

⁴⁶ SI AS, 68, ban 13-4, fasc. 1924–1939, spis št. 1935.

⁴⁷ Čelik: *Slovenski stražniki 1918–1941*, str. 116, 117, 216, 217, 263–267.

⁴⁸ Prav tam, str. 293–296.

2.2 Iz pritožbe stražnikov zoper predstojnika

Tudi v času naše kraljevine so policijski stražniki zmogli pogum in svojo kritiko uperili zoper svoje predpostavljene ali celo zoper državno oblast.

Skupina 39 nekdanjih primorskih stražnikov, ki so po razpadu Avstro-Ogrske prestopili med jugoslovanske stražnike in službovali v Celju kot militarizirani redarji, torej vojaške osebe v stražniški službi. Ker niso bili zadovoljni s svojim predstojnikom F. L., so 19. 4. 1919 pisali Deželni vladi v Ljubljani. Predstojniku so očitali, da jih zmerja z boljševiki, obdelovati morajo njegov vrt, prikrajšuje jih pri ogrevanju prostorov v celjskem dijaškem domu, kjer so bili nastanjeni. Predlagali so, da komisija na kraju samem oceni njihovo pritožbo. Iz Ljubljane so zahtevali, da predstojnik odgovori na pritožbo. To je storil 29. 5. 1919. Nato so se začele poizvedbe o pritožbi, kjer so ugotovili več nepravilnosti štirih izmed teh stražnikov pri ravnanju z moko za prehrano teh stražnikov in z denarjem v celjski menzi za te stražnike. Vse štiri so premestili v Ljubljano na oddelek za nadzor potnikov na vlakih, enega od njih pa so suspendirali in predali sodišču.⁴⁹

Disciplinske »nerednosti« stražnikov so sprva obravnavali disciplinski senati pri predsedstvu vlade in pri Poverjeništvu za notranje zadeve. To je urejala še službena pragmatika iz leta 1914, ki je še veljala. Tak senat je sestavljalo pet funkcionarjev: predsednik in štirje člani, ki so imeli namestnike. Pozneje so to vlogo prevzele disciplinske komisije in ena je bila samo za varnostno stražo v Sloveniji.

2.3 Pritožbe posameznikov ali organizacij proti orožnikom

Orožništvo je bilo razporejeno po celotnem ozemlju Slovenije, razen v tistih mestih, ki so imela državno policijsko stražo. To se pravi, da so delovali med večino domačega podeželskega prebivalstva, zato je bilo po tej plati več možnosti za konflikte z državljani. Kritika na njihov račun je bila v obliki člankov v časnikih, pritožb posameznikov ali organizacij na orožniških postajah, upravnih oblastvih, občinskih županstvih ali drugod. Pritožbe in kritike so precej dosledno preverjali, in če je bilo treba, odgovorili pritožniku ali kritiku.

Noben službeni predpis pa ni urejal postopka ob pritožbah na delo in življenje teh mož postave. Prva službena pravila orožništva so bila začasna in so obsegala tri dele, izdali pa so jih leta 1920. Drugo poglavje prvega dela je določalo obnašanje orožnikov in je obsegalo 16 točk.⁵⁰ Nato je leta 1940 izšel prvi del novih pravil za opravljanje orožniške službe, ki ni vseboval določb o pritožbah zoper te može postave, poglavje o obnašanju moštva pa je vsebovalo 16 točk.⁵¹ To sem obdelal v samostojnem poglavju knjige o orožništvu v času naše kraljevine.⁵²

Po razpadu Avstro-Ogrske je velika večina nekdanjih orožnikov ostala v tej službi in celo v istih krajih. Nekateri krajani so se spraševali, zakaj je ta in ta orožnik še v službi, saj je prej služil cesarju. Prihajalo je do pritožb zoper orožnike, zato je poveljnik slovenskega orožništva 12. 2. 1919 pisal Deželni vladi za Slovenijo o zaslužnem delovanju orožnikov ob prevratu, sedaj pa nekateri delujejo zoper te može in jih celo ovajajo. Zavzel se je za njihovo zaščito.⁵³ Take primere sem opisal v zgoraj omenjeni knjigi o orožništvu v kraljevini.⁵⁴

⁴⁹ SI AS, 94, 2. škatla, spis št. 21.

⁵⁰ *Privremena pravila za vršenje žandarmerijske službe*, 1920.

⁵¹ *Pravilo žandarmerijske službe*, 1940, točke 12–27.

⁵² Čelik: *Slovenski orožniki 1918–1941*, str. 313–321.

⁵³ SI AS, 61, 1919, fasc. 831–1800, spis št. 1438.

⁵⁴ Čelik: *Slovenski orožniki 1918–1941*, str. 313–316.

Načelnik kmetijske zveze v Sodražici je 3. 5. 1920 napisal obširno kritiko na račun komandirja tamkajšnje orožniške postaje. Glavni očitke je bil, da je pri delu preveč zagnan, saj neusmiljeno preganja verižnike, tihotapce in navijalce cen. Poslal jo je na Poverjeništvo za notranje zadeve pri Deželni vladi za Slovenijo v Ljubljani. Zoper njega se je na notranje ministrstvo pritožil tudi narodni poslanec s tega območja in mu med drugim očital tudi to, da je že pred razpadom države služboval v Sodražici; treba bi ga bilo vsaj premestiti. Iz Beograda so pritožbo tega poslanca poslali omenjenemu poverjeništvu in ga prosili za dodatne podatke o komandirju orožniške postaje, zlasti glede njegovega ugleda med prebivalstvom. Poverjeništvo je dopis poslalo na okrajno glavarstvo v Kočevju, ki je 19. 5. 1920 odgovorilo, da komandir uživa ugled in zaupanje prebivalcev. Nasprotuje mu zlasti bivši župan v Sodražici, trgovec in gostilničar, ki je bil že dvakrat kaznovan zaradi tihotapstva konj čez razmejitveno črto z Italijo. S pritožbo ni bilo nič in prizadeti komandir je ostal na svojem položaju.⁵⁵

Orožniška postaja na Jesenicah je tudi leta 1931 dobila povabilo od tamkajšnjega župnika, naj se moštvo udeleži velikonočne procesije, kot je bila navada. Zaradi izredne službe ob državni meji se je nihče ni udeležil. Župnik je zato 5. 4. 1931 pri jutranji maši omenil to procesijo in pripomnil, da ni bilo nobenega orožnika. To je omenil tudi kaplan pri maši v cerkvi na Savi. Čez tri dni je župnik srečal patruljo dveh mož in ju vprašal, če sta morda Juda, ker nista prišla na procesijo. Orožniška postaja je 21. 4. 1931 o dogodku poročala na okrajno glavarstvo v Radovljici in poveljstvu dravskega orožniškega polka v Ljubljani. Vest je prispela na bansko upravo in sprožili so preiskavo dogodka. Na okraju v Radovljici so zaslišali oba duhovnika ter komandirja orožniške postaje. Pogledali so celo v mašno knjigo, da bi ugotovili vsebino govora obeh duhovnikov pri mašah. V Ljubljani so nato našli salomonsko rešitev: Župnika nista imela razloga za javno izpostavitve orožnikov s prižnice, slednji pa bi morali prej opravičiti svojo odsotnost na procesiji.⁵⁶

Delavec iz Nemške vasi je 11. 3. 1936 na občini Bloke podal pritožbo zoper ravnanje tamkajšnjega orožnika. Tam je 24. 2. 1936 kopal pesek v bližnjem kamnolomu, zvečer pa je krenil proti domu. Spotoma je opazil ogenj v bližini cerkve na Volčjem in se ustavil, da bi videl, kaj se dogaja, ko sta mimo prišla dva orožnika s postaje v Novi vasi. Eden od njiju ga je klofnil na obe strani obraza, mu grozil z bajonetom in ga prisilil, da je pogasil ogenj. Drugi orožnik je prvega miril, naj državljana pusti pri miru, ker je pošten in ga pozna. Povedal je, da je klofuti prejel po nedolžnem, saj ognja ni zakuril on, kar mu je očital prvi orožnik. Navedel je tudi 5 prič in drugega orožnika. Zapisnik o pritožbi so z občine poslali na okrajno glavarstvo Logatec, od tam pa na bansko upravo in poveljstvo dravskega orožniškega polka v Ljubljani. Od tam so 11. 5. 1936 odpisali občini, da je pritožba resnična, podnarednik je bil le disciplinsko kaznovan, saj je pritožnik odstopil od kazenskega pregona zoper podnarednika.⁵⁷

Banska uprava v Ljubljani je 6. 6. 1936 prejela anonimno pismo, ki je sporočalo, da komandir orožniške postaje v Teharjah gradi hišo in od dobaviteljev zahteva čim cenejši material za gradnjo, v zahvalo pa jim popušča pri raznih prekrških. Komandir in njegovi možje tudi zastonj jedo v teharski gostilni, ko so tam sejmi. Pismo so poslali okrajnemu glavarju, da preveri vsebino. Pri glavarju so zaslišali šest oseb, ki so potrdile, da komandir išče najcenejši material in storitve, a vse plača. Zastonj kosila za orožnike, ki službujejo na sejmskem prostoru, pa so že stara navada in domačini nimajo nič proti. Okrajno glavarstvo je 3. 9. 1936 odpisalo v Ljubljano in predlagalo, da bi komandirja premestili in

⁵⁵ SI AS, 68, ban 14-1, fasc. 1919–1921, spis št. 20381.

⁵⁶ SI AS, 68, ban 14-2, fasc. 1927–1931, spis št. 14771.

⁵⁷ SI AS, 68, ban 14-2, fasc. 1936–1939, spis št. 9495/36.

ga postavili za namestnika komandirja postaje na Vranskem. To se je sredi septembra 1936 res zgodilo.⁵⁸

Tudi v času naše kraljevine se je ohranila praksa iz avstrijskih cesarskih časov, da so o nepravilnem ravnanju orožnikov ali stražnikov pisali tudi sami novinarji v časnikih, kar so izvedeli od državljanov ali pa ugotovili sami. Ker ni bilo pravega parlamentarnega življenja, so se redko našli poslanci, ki so o teh vprašanjih razpravljali v Beogradu ali Ljubljani.

2.4 Tudi orožniki so se pritoževali

Zanimivo se mi zdi pogledati morebitne pritožbe orožnikov samih. Zakaj so se pritožili, zoper koga in kam so naslovili pritožbo?

Zanimiv se mi zdi primer iz Mojstrane. Izobraževalno društvo na Dovjem, ki mu je načeloval župnik Jakob Aljaž, je 30. 5. 1920 organiziralo prireditve, kjer je bilo treba vstop plačati. Od prodanih vstopnic je bilo treba odtegniti petino zneska kot državno takso. Vsako prodano vstopnico je bilo treba žigosati, nanjo napisati znesek takse in se podpisati. Župnik je prosil komandirja orožniške postaje v Mojstrani, da bi ta uradni posel opravil eden od orožnikov in nato denar odnesel na davčni urad v Radovljici. Komandir je to odklonil in je o tem 5. 6. 1920 pisno poročal komandirju voda v Radovljici, ta komandirju čete v Kranju, ta dalje poveljniku bataljona v Ljubljani in od tam poveljniku V. orožniške brigade v Ljubljani. Prav vsi so se strinjali z ravnanjem komandirja v Mojstrani. Poveljstvo brigade je poročalo Poverjeništvu za notranje zadeve pri Deželni vladi za Slovenijo, ki je poročala notranjemu ministrstvu v Beogradu. Od tam so dopis odstopili finančnemu ministrstvu in od tam so 17. 7. 1920 odpisali Deželni vladi v Ljubljani. Sporočili so ji, da so vsi državni uslužbenci dolžni pomagati pri pobiranju dajatev v korist države, tudi orožniki, če v kraju ni drugih uradov.⁵⁹

Do podobnega dogodka je prišlo tudi v Celju. Davčni urad v Celju je 26. 7. 1920 razposlal vsem tamkajšnjim orožniškim postajam naročilo, da morajo nadzorovati plačilo taks za javne prireditve, kot je določal pravilnik finančnega ministra.⁶⁰ Komandirji postaj so nad tem negodovali in nato je komandir orožniške čete v Celju pisal okrajnemu glavarju v Celju in podprl svoje podrejene starešine. Komandir orožniške čete je o tem poročal Poverjeništvu za notranje zadeve pri Deželni vladi za Slovenijo.⁶¹ Finančni minister je 4. 10. 1920 spremenil omenjeni pravilnik in orožniške postaje so bile povsem odvezane od tovrstnega delovanja.⁶²

Omenil bom tudi pritožbo teh mož postave na svoj gmotni položaj. Konec aprila 1922 so postavili javno vprašanje, ki so ga objavili v tedanjem dnevnem časniku. Izrazili so nezadovoljstvo s svojo draginjsko doklado. To so prejeli kot sestavni del svojih prejemkov. To doklado so šteli za premajhno in je celo nižja od tiste v Srbiji, so zapisali.⁶³ Ista številka časnika je objavila tudi članek neznanega pisca, ki je podprl prizadevanje orožnikov za izboljšanje svojega gmotnega položaja. Zapisal je tudi to: »Orožnikom naj se da vsaj toliko, da bodo mogli dostojno preživeti sebe in družino, potem pa se bo od njih mogla zahtevati neoporečnost.«⁶⁴

⁵⁸ SI AS, 68, ban 14-2, fasc. 1936–1939, spis št. 16903.

⁵⁹ SI AS, 68, ban 14-1, fasc. 1919–1921, spis št. 12184/22.

⁶⁰ Pravilnik za izvrševanje predpisov k tarifni postavki 99/a o plačevanju takse za vstopnice za zabave, gledališča, bioskope itd., 1920.

⁶¹ SI AS, 68, ban 14-1, fasc. 1919–1921, spis št. 14351.

⁶² Izpremembe in dopolnitve pravilnika za izvrševanje predpisov k tarifni postavki 99/a o plačevanju takse na vstopnice za zabave, gledališča, bioskope itd., 1920.

⁶³ »Dnevne vesti«, *Jugoslavija*, 1922, str. 3.

⁶⁴ »Davkoplačevalec in orožnik«, *Jugoslavija*, 1922, str. 3.

DRUGI DEL

V prvem delu tega članka je bilo zajeto obdobje od sredine 19. in do sredine 20. stoletja. Od sredine 19. stoletja sta na Slovenskem delovali dve temeljni državni varnostni sili, orožništvo in policija. Predpisi, ki so sprva urejali njuno delovanje in organiziranost, niso vsebovali določb o ravnanju s takimi pritožbami. Cesar je s svojim patentom leta 1854 ukazal, da je treba te pritožbe poslati na notranje ministrstvo na Dunaj. Za tem sta zgolj možnost pritožbe določila oba zakona o orožništvu iz let 1876 in 1895. O tovrstnih pritožbah je javnost največ izvedela, če so jih obravnavali deželni ali državni poslanci ali pa so o tem pisali časniki.

Tudi v obdobju Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev oziroma Jugoslavije sta delovali omenjeni varnostni sili. Predpisi prav tako niso vsebovali določb o ravnanju in reševanju pritožb. O ugovorih državljanov zoper tedanje može postave so bralci največ izvedeli iz nekaterih časnikov, ki so kritično pisali o morebitnih napakah orožnikov in stražnikov.

III. Pritožbe proti miličnikom

Po vzpostavitvi nove oblasti v Sloveniji so namesto orožnikov in policijskih stražnikov nastopili miličniki. Postali so edina državna varnostna uniformirana sila. Šlo je za precej povečano ozemlje Slovenije in za drugačno družbeno ureditev. Ta družbena ureditev je bila povsem drugačna od prejšnjih časov.

3.1 Vzgojna vloga strokovnega časopisja

Sprva so organiziranost in delovanje milice urejali zgolj zvezni zakoni, in sicer štirje. Prvi zakon iz leta 1946 ni vseboval nobene določbe o pritožbi državljanov proti ravnanju miličnikov, enako velja za drugi in tretji zakon iz let 1956 in 1964.⁶⁵ Ta praznina se mi zdi v primerjavi z doseženim v času dvojne monarhije in naše kraljevine kar precejšen korak nazaj. O najbolj grobih nepravilnostih pri delovanju miličnikov so državljanji izvedeli iz redkih člankov v dnevnem in lokalnem časopisju, največkrat pa je to ostalo v ožjem krogu oškodovanca in njegove družine.

Resnejše napake pri delovanju miličnikov je obravnavalo strokovno časopisje tedanje milice, ki ga je izdajalo vodstvo slovenskega notranjega resorja in je bilo interne narave.

Sprva je za celotno državo od leta 1948 izhajalo zvezno glasilo »Narodna milicija«, ki se je preimenovalo v list »13. maj« in je izhajalo do razpada zvezne države. Leta 1948 je vodstvo slovenske milice začelo izdajati »Bilten osrednje uprave klubov Narodne milice« in so izšle tri ciklostirane številke. Leta 1949 ga je nadomestil »Bilten Narodne milice«, ki je izhajal le eno leto. Nato je leta 1950, 1951 in 1952 izhajal časopis »Ljudski miličnik«. Leta 1952 je časopis odstopil svoje mesto novi reviji »Strokovni list ljudske milice«, ki se je leta 1957 preimenoval v »Strokovni list«, saj je do leta 1967 objavljal sestavke za vse delavce organov za notranje zadeve. Leta 1968 je postala revija »Varnost« osrednje glasilo delavcev notranjega resorja v Sloveniji. Omeniti je treba še revijo »Varnost-strokovni bilten«, ki je izhajala od leta 1981 do 1992 in je objavljala bolj strokovno usmerjene in načelne članke.

Posebej moram omeniti, da je sredi leta 1950 začela izhajati revija *Kriminalistična služba*, ki se je leta 1958 preimenovala v *Revijo za kriminalistiko in*

⁶⁵ Zakon o narodni milici, 1946; Zakon o organih za notranje zadeve, 1956; Temeljni zakon o službi notranjih zadev, 1964.

kriminologijo ter pod tem imenom izhaja še danes. Dosegla je mednarodni ugled in že kmalu tudi mednarodno izmenjavo. Ko sem bil jeseni leta 1969 na izpopolnjevanju pri francoski policiji v Parizu, so me peljali v knjižnico notranjega ministrstva in njen uslužbenec je pokazal na polici razvrščene Revije za kriminalistiko in kriminologijo ter naštel nekaj avtorjev tam objavljenih prispevkov.

To strokovno časopisje je del svoje vsebine namenjalo tudi ključnim napakam uslužbencev pri njihovem delu, tudi takim, ki so bile deležne kritike v javnosti. Omenil bom dva taka dogodka.

Ponoči 10. 2. 1959 se je zgodil vlom v blagajno pošte v Loškem Potoku in odneseno 640.000 dinarjev. Dogodek je vznemiril prebivalce Loške doline, saj je tam delovala izpostava postaje ljudske milice iz Ribnice. Storilec je bil odkrit in šlo je za miličnika S. B. omenjene izpostave, ki je stanoval v tem kraju oziroma v poslopju izpostave.⁶⁶ Kljub vznemirjenosti krajanov pa ni prišlo do javnih odzivov na to dejanje miličnika. K temu je pripomoglo bržkone tudi dejstvo, da je strokovno časopisje notranjega resorja svojo pozornost posvetilo tudi predstavitvi tovrstnih miličniških napak.

V ponedeljek, 1. 11. 1965 ob 1. uri ponoči, je miličnik celjske postaje S. K. prišel v civilni obleki na tamkajšnjo bencinsko črpalko na Mariborski cesti 88, ki je bila nočna dežurna. Od dežurnega uslužbenca Maksa Poličnika je zahteval denar iz blagajne, sicer ga bo ustrelil, zato mu je pokazal pištolo. Med preprirom je na črpalko pripeljalo osebno vozilo »fičko« z dvema potnikoma iz okolice Celja, da bi napolnila rezervoar. Neznanec je najprej dvakrat ustrelil uslužbenca in ga ranil v roko, nato pa je šestkrat ustrelil še v avtomobil in v njem smrtno zadel potnika Filipa Vuka, Jožeta Dvojmoča pa ranil.⁶⁷ Nato je pobegnil s kraja dejanja in se vrnil v svoje stanovanje na postaji milice ter legel k počitku. Ko je bila milica obveščena o dogodku, se je pridružil miličnikom, ki so odšli na kraj dogodka, ga zavarovali ter pomagali pri ogledu kraja dejanja. Razkrit je bil med preiskavo dogodka, saj so miličniki in kriminalisti od obeh ranjenih dobili uporaben opis storilca, tulce izstreljenih nabojev so dali v balistično ekspertizo in pokazalo se je, da izvira strelivo iz njihovega skladišča, krog osumljencev se je vse ožil in ko so mu skrivaj izmaknili pištolo, so ugotovili, da so bili naboji izstreljeni prav iz nje.⁶⁸ V torek, 8. 11. 1965 malo po 13.00, so v prostorih postaje milice prijeli Staneta Kapuna, 29 let starega miličnika te enote. Najobširneje je o dejanju poročal mariborski dnevnik *Večer*, ki je zapisal, da je storilec sodeloval pri raziskavi lastnega zločina in da je nameraval ubiti vse priče dogajanja na bencinski črpalki.⁶⁹ Dogodka ni bilo mogoče prikriti pred javnostjo in nastalo je vprašanje, kako je mogel tak fant postati miličnik. Odgovor je bil: Na to je vplival njegov stric na visokem položaju v tedanjem poveljstvu slovenske milice.

Navedeni zločin je odmeval v javnosti in strokovno glasilo notranjega ministrstva je kmalu objavilo nekaj člankov, povezanih z zločinom v Celju in tudi tistim v Mariboru ter se vprašalo, zakaj taki »tendenciozni članki« v časnikih, ki niso v korist milici.⁷⁰ Bržkone je to vplivalo na avtorja, ki sta v obširnem prispevu

⁶⁶ Grden: Izsledili smo vlomilca v pošto v Loškem potoku.

⁶⁷ »Streljal na uslužbenca Petrola in potnika«, *Delo*, 1965, str. 8.

⁶⁸ »Denar ali življenje!«, *Celjski tednik*, 1965, str. 7; Hubert Savodnik: »Ubijalec prijet«, *Celjski tednik*, 1965, str. 1, 5 in 6.

⁶⁹ Lojze Trstenjak: »Roparski napad sredi Celja«, *Večer*, 1965, str. 2; Lojze Trstenjak: »Čutil sem, da sem zadet«, *Večer*, 1965, str. 6; »Odkrit napadalec na bencinski črpalki v Celju«, *Večer*, 1965, str. 6. Trstenjak: »Stane Kapun že priznal«, *Večer*, 1965, str. 6; Volf: »Kapun nameraval ubiti vse očividce«, *Večer* 1965, str. 6.

⁷⁰ Martin Vrančič: »Naše informacije in njih objavlanje v tisku«, *Strokovni list*, str. 112–117; Franc Masnik: »Ali so nam tendenciozni članki v korist?«, *Strokovni list*, str. 117, 118; Franc Petek: »Miličnik pod bremenom bvez in nerazumevanja«, *Strokovni list*, str. 118, 119.

ku predstavila, kako je slovensko časopisje pisalo o kriminaliteti v letih 1964 in 1965. Ugotavljala sta, da med obema letoma ni sprememb na boljše.⁷¹

3.2 Tudi drugi predpisi niso omenjali pritožb

Tudi pravila za opravljanje miličniške službe najprej niso vsebovala določb o pritožbah občanov zoper delovanje miličnikov. Sprva sta veljala dva tovrstna interna zvezna akta, tretji pa je že bil objavljen v zveznem uradnem listu.⁷² Oba poznejša slovenska predpisa sta vsebovala kratke določbe o pritožbi zoper miličnika, o čemer bo govor pozneje.

Milica je poznala tudi predpise o notranjem poslovanju ali notranji službi, kot smo rekli. Tako so leta 1962 izšla zvezna pravila notranje službe v milici,⁷³ ki so v prvem poglavju o splošnih določbah imele točke 1–7, v drugem poglavju o obnašanju miličnikov pa točke 8–18. Leta 1968 je Slovenija izdala svoj Poslovnik postaje milice, ki je v XV. poglavju opredelil dolžnosti in pravice miličnikov.⁷⁴ Leta 1976 so izšla Pravila postaje milice, ki so v XII. poglavju med drugim v dveh členih določila odnose miličnikov do občanov ter v 12 členih obnašanje miličnikov na delu in zunaj dela.⁷⁵ Leta 1982 so izšla nova Pravila postaje milice. Ta so prav tako v XII. poglavju v dveh členih obravnavala odnose miličnikov do državljanov ter v 12 členih obnašanje miličnikov v službi in zunaj nje.⁷⁶ Pravila postaje milice so leta 1976 prvič vsebovala XI. poglavje o notranji varnosti in zaščiti, kar je veljalo tudi za pravila iz leta 1982. V teh internih predpisih ni bilo določb o pritožbah državljanov zoper miličnike.

3.3 Leta 1966 je zvezni zakon utemeljil pritožbe

Prvo določbo o možnosti pritožbe je vseboval četrti zvezni zakon, ki je izšel konec leta 1966. To je bilo povezano s 4. plenumom CK ZKJ na Brionih 1. julija 1966, ki je pomenil pomembno prelomnico tudi za delo organov za notranje zadeve, tudi milice. Četrti zvezni predpis o milici je le v splošnem uredil organiziranost in delovanje organov za notranje zadeve po državi, drugo je prepustil republikam, da to uredijo s svojimi predpisi. Kako je ta zakon opredelil pritožbeni postopek? Predstojnik, ki mu je občan, delovna ali druga organizacija naznanila, da je delavec organov za notranje zadeve pri opravljanju službe proti njim ukrenil kaj, kar nima podlage v zakonu, ali storil kaj, kar je v nasprotju z njegovo dolžnostjo, da spoštuje človeško dostojanstvo, mora naznanitelja, če to zahteva, v 30 dneh obvestiti, kaj je v zvezi s tem ukrenil.⁷⁷ V tem zakonu je zahtevana ne le zakonitost delovanja miličnikov, marveč prvič tudi dolžnost spoštovanja dostojanstva človeka. To je bilo nekoliko podobno današnjemu pojmu varstva človekovih pravic in svoboščin. Razlogi za pritožbo zoper miličnika so se morali nanašati ali na protizakonito oziroma nezakonito delovanje ali pa na nespoštljivo, nečloveško ravnanje z občanom.

Njegovo obnašanje v zasebnem življenju je bilo torej izvzeto iz pritožbenih razlogov. Obnašanje v zasebnem življenju je bilo vseskozi pod pozornostjo

⁷¹ Boris Ferlinc in Hilda Zakelšek: »Poročanje o kriminaliteti in drugih negativnih pojavih v tisku«, *Strokovni list*, str. 262–268.

⁷² Pravila za vršenje službe Narodne milicije, 1949; Pravila za opravljanje službe ljudske milice s komentarjem, 1959; Pravilnik za opravljanje zadev službe javne varnosti, 1970.

⁷³ Pravila unutrašnje službe narodne milicije, Beograd, 1962.

⁷⁴ Poslovnik postaje milice, 1968, XV. poglavje.

⁷⁵ Pravila postaje milice, 1976, XII. poglavje, čl. 244–257.

⁷⁶ Pravila postaje milice, 1982, XII. poglavje, čl. 289–302.

⁷⁷ Temeljni zakon o notranjih zadevah, 1966, drugi odstavek 7. člena.

starešin milice in je bila ena njihovih ključnih nalog na področju notranje varnosti ali notranje zaščite, kakor se je področje imenovalo. Odklone v privatnem življenju miličnikov so spremljale tudi družbenopolitične organizacije, ki so imele svoje osnovne organizacije v miličniških enotah vseh stopenj. Ključno vlogo je igrala Zveza komunistov Slovenije, za njo pa še Zveza sindikatov Slovenije in Zveza (socialistične) mladine Slovenije.

Od vključno leta 1966 dalje so v letnih poročilih slovenske milice navedeni tudi podatki o pritožbah zoper miličnike ali druge delavce organov za notranje zadeve in iz teh poročil sem zbral podatke v preglednici 1. Slednje, torej pritožbe zoper druge delavce organov za notranje zadeve, so bile zelo redke, saj teh uslužbencev ljudje niso poznali, razen v njihovem bivalnem okolju, bilo jih je manj od miličnikov itd.

Slovenija je spomladi 1967 sprejela svoj zakon o notranjih zadevah, prvi zakon te vrste v svoji varnostni zgodovini, ki pa ni vseboval določbe o ravnanju s pritožbami.⁷⁸ Bržkone je vodstvo slovenskega notranjega resorja štelo, da je dovolj omenjena določba v temeljnem zakonu iz leta 1966. V drugem slovenskem zakonu, ki je izšel novembra 1972 in je veljal od 1. 1. 1973, pa je bila skoraj dobesedno prepisana vsebina o pritožbah v prej omenjenem temeljnem zakonu iz leta 1966.⁷⁹ Leta 1976 je bil ta zakon spremenjen in dopolnjen, a to se je nanašalo le na uresničevanje družbene samozaščite.⁸⁰ Novi slovenski zakon je izšel novembra 1980 in je veljal od 25. 11. 1980 dalje; zožil je razloge za pritožbo v protizakonito ukrepanje miličnika ali storitev oziroma opustitev nečesa, kar je v nasprotju z njegovimi dolžnostmi. Pritožniku so odgovorili le, če je sam to zahteval, sicer pa ne.⁸¹ Poznavalec je ocenil, da je ta zakon iz leta 1980 pomenil korak nazaj v pogledu varstva človekovih pravic.⁸² Vsi ti naštet zvezni in slovenski zakoni so veljali v obdobju od 12. 12. 1946 do 3. 7. 1998.

Opisani postopek s pritožbami sta zajela tudi slovenski pravilnik in nato pravila za opravljanje službe, sprejeta na temelju obeh slovenskih zakonov o notranjih zadevah. Sprva, leta 1983, so bila ta pravila interne narave, leta 1989 pa so bila objavljena.⁸³ Podrobneje so to urejala navodila republiškega sekretarja za notranje zadeve o reševanju pritožb, ki so vsa bila interne, zaupne narave. Prvo tako navodilo je bilo iz leta 1976 in ga je podpisal republiški podsekretar Ivan Vinkler, načelnik slovenske milice. Pritožbo je morala sprejeti vsaka organizacijska enota notranjega resorja. Če se je nanašala na miličnika druge enote, je bilo treba pritožbo takoj posredovati pristojnemu starešini. Slednji je preverjal vsebino pritožbe, zbiral potrebna dodatna obvestila, opravil razgovor z miličnikom, pritožnikom in ob koncu ocenil, ali je ugovor upravičen ali ne. Sestavil je pisno poročilo za predstojnika milice v pokrajinskem organu za notranje zadeve in nato o pritožbi osebno ali pisno obvestil pritožnika. Naslov navodila je bil jasn: Zajema le pritožbe proti ravnanju miličnikov pri opravljanju službe.⁸⁴

Postopek je bil po moji oceni zelo enostaven in mu je bila dana ustrezna pozornost glede na pomen dobrih odnosov med milico in prebivalstvom. Milica se je tako bolj odprla javnosti in pojasnjevala očitke o napakah in nepravilnostih miličnikov, je menil drugi poznavalec.⁸⁵

⁷⁸ Zakon o notranjih zadevah, 1967.

⁷⁹ Zakon o notranjih zadevah, 1972, drugi odstavek 3. člena.

⁸⁰ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o notranjih zadevah, 1976, ki se je preimenoval v Zakon o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah.

⁸¹ Zakon o notranjih zadevah, 1980, drugi odstavek 6. člena.

⁸² Smolej: Obravnava pritožb ..., str. 15.

⁸³ Pravilnik za izvajanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve SRS, 1983. Pravila za opravljanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve SRS, 1988.

⁸⁴ Način reševanja pritožb občanov, organizacij združenega dela in drugih organizacij zoper postopke miličnikov, Ljubljana: RSNZ SRS, 1976. V: SI AS, 1931, 1839, št. 291.

⁸⁵ Marinkovič: Reševanje pritožb, 2005.

Zadnje navodilo te vrste za milico je izšlo leta 1987 in je temeljilo na dotedanji praksi. Pritožbo so preverjali starešine, odvisno od tega, na koga se je nanašala: a) če se je nanašala na miličnika, jo je preverjal in zbiral gradivo komandir postaje ali nekdo od starešin enote; b) inšpektorat milice na UJV je preverjal pritožbe proti starešinam na postajah milice ali če je šlo za dogodek, ki je imel večji odmev v javnosti; c) pritožbe zoper starešine na inšpektoratu milice UJV je preverjal načelnik tega inšpektorata; č) pritožbo zoper načelnika inšpektorata je preverjala uprava milice; pritožbe zoper starešine na upravi milice je preverjal načelnik uprave ali oseba, ki jo je pooblastil.

Ko je starešina postaje preveril vsebino pritožbe, zbral potrebno dokumentacijo in pripravil odgovor pritožniku, je na inšpektorat milice UJV poslal dva izvoda tega gradiva ter tri izvode odgovora pritožniku. Inšpektorat milice UJV je nato na upravo milice poslal en izvod poročila s prilogami in en izvod odgovora pritožniku, pritožniku pa je poslal en izvod odgovora na pritožbo.

Če je pritožbo preverjal inšpektorat milice UJV, je isto gradivo poslal na upravo milice in slednja je odgovorila pritožniku.

Če je pritožbo preverjal inšpektor na upravi milice, je gradivo posredoval načelniku uprave in slednji je podpisal odgovor pritožniku. Ta inšpektor je smel zahtevati dopolnila k zbranemu gradivu o pritožbi.

Če je pritožba vsebovala sum storitve kaznivega dejanja miličnika ali kriminalista, so na pristojno javno tožilstvo podali kazensko ovadbo, če pa je šlo za delovno ali disciplinsko kršitev, so ravnali po Pravilniku o delovnih razmerjih delavcev delovne skupnosti organov za notranje zadeve SRS.⁸⁶ To navodilo je preklicalo opisano navodilo iz leta 1976.⁸⁷

3.4 Vzgojna vloga strokovnih glasil tudi na področju pritožb

V tedanjem strokovnem časopisju na začetku ni bilo sestavkov, ki bi opisovali poslovanje s pritožbami zoper miličnike. To je razumljivo, saj je bilo to področje skrito pred javnostjo. Po letu 1966 se je to spremenilo. Opisal bom pet tovrstnih prispevkov.

Lojze Horvat iz UNZ Celje je leta 1967 napisal sestavek o ugledu milice v javnosti. Poudarek je dal na neprimerno poslovanje miličnikov z občani. Zapisal je tudi: »Pri ugovorih zoper postopke miličnikov je mnogo upravičenih pripomb na miličnikov odnos do občana -kršitelja predpisov.«⁸⁸

Najprej sem se tega lotil sam in leta 1972 objavil članek o pritožbah zoper ravnanje miličnikov. To se storil zato, ker sem prej v drugem sestavku obravnaval neprimerno obnašanje občanov do miličnikov. Prikazal sem pritožbe v Sloveniji za obdobje 1966–1971. Zapisal sem, da je vsako leto pri nas okoli 8 do 10 občanov, ki se zgražajo nad neprimernim vedenjem miličnikov v javnosti v prostem času, torej zunaj službenih razmerij. Poudarek sem dal odgovornosti komandirja enote milice pri temeljitem obravnavanju pritožb ter ocenil, da bi bilo treba reševanje teh pritožb odpreti predstavnikom strokovne javnosti, ki bi skupaj s starešinami sodelovali pri obravnavi pritožb. Na ta način bi se ti zastopniki javnosti seznanjali s težavnostjo miličniškega poklica.⁸⁹

Leta 1975 je temu področju namenil svoj krajši sestavek Ivan Usar, inšpektor milice. Delal je na tedanjem Inšpektoratu milice RSNZ, ki se je ukvarjal s

⁸⁶ Navodilo o načinu reševanja pritožb občanov, organizacij združenega dela in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti zoper postopke delavcev milice, 1987. V: SI AS, 1931, šk. 1974, ovoj št. 127.

⁸⁷ Navodilo o reševanju pritožb občanov, organizacij združenega dela in drugih organizacij zoper postopke miličnikov, Ljubljana: RSNZ SRS, 1976.

⁸⁸ Horvat: Ugled si ustvarjamo sami, *Strokovni list*, str. 261, 262.

⁸⁹ Čelik: Pritožbe občanov, *Varnost*, str. 255–261.

temi zadevami. Obdelal je podatke te vrste od leta 1970 do 1974, torej za obdobje petih let. Navedel je podatke o številu utemeljenih in številu neutemeljenih pritožb ter razlog, zakaj se je občan pritožil. Podatke o pritožbah v letu 1974 je prikazal po območjih vseh osmih Uprav javne varnosti.⁹⁰

V študijskem letu 1979/80 sem na Oddelku za notranje zadeve Višje upravne šole poučeval predmet Vodenje operativnih enot. Napisal sem skripto in v njej obdelal tudi odklonske pojave, povezane z enotami milice: a) notranjo odklonskost, kamor sem uvrstil netovarištvo, nedelavnost, neustrezno skrb za zaupano premoženje, karierizem in ovaduštvo; b) v zunanjo odklonskost sem uvrstil alkoholizem, prometne nesreče, neprimerno vedenje v javnosti in nepravilno uradno poslovanje z občani; c) med odklonskost javnosti do enote sem štel odklonskost javnosti do določene enote milice in do posameznega miličnika. Z zunanjo odklonskostjo so bile v dobršni meri povezane tudi pritožbe občanov zoper miličnike. V preglednici sem prikazal pritožbe v letih 1966–1978. Starešine so ocenili, da je 26,8 odstotka teh pritožb utemeljenih. Nato sem opisal vlogo starešine pri obravnavi pritožb: temeljita preučitev pritožbe, nepristranska ocenitev njene upravičenosti ali neupravičenosti ter odgovor pritožniku, če je to zahteval.⁹¹

Tomo Čas je leta 1989 objavil daljši članek o konfliktih med miličniki in občani. Vanj je vključil tudi pritožbe občanov zoper miličnike v letu 1988, ki so pomenili tudi neke vrste sporov med obema stranema. Niso bile redke pritožbe nad obnašanjem miličnika v prostem času, ko je bil v civilni obleki ali uniformi, torej ni bil v službi.⁹²

3.5 Pritožbe zoper miličnike v Sloveniji v letih 1966–1990

Iz letnih poročil slovenskega sekretariata za notranje zadeve sem zbral podatke o številu podanih pritožb in številu utemeljenih pritožb v obdobju od leta 1966 do konca leta 1990. Gibanje števila pritožb zoper miličnike v Sloveniji v obdobju od leta 1966 do 1990 prikazuje preglednica 1.

V obdobju teh 25 let je bilo pri nas zapisanih 8415 pritožb zoper miličnike in miličnice. Od teh so jih kot utemeljene, upravičene šteli 2326, kar je bilo 27,64 odstotka. Ta delež upravičenih pritožb se mi zdi precej velik, česar marsikdo skoraj ne bi pričakoval, saj je bilo precej razširjeno mnenje, da so miličniki pri delovanju zaščiteni kot kočevski medvedi. Navadno je občan v pritožbi navedel le en, glavni razlog za njegovo nezadovoljstvo z ravnanjem miličnika, po tem se je pritožba ocenjevala kot upravičena ali neupravičena: Redkeje so navedli še druge razloge za pritožbo.

3.6 Do miličniških napak kritično časopisje

V socialistični Sloveniji so sprva redki novinarji pisali o napakah miličnikov pri njihovem delovanju. Z razvojem in utrjevanjem pomen človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki ga ni mogla prezreti niti jugoslovanska oblast, katera je pristopila k tovrstnim mednarodnim pogodbam, pa so take vesti v naših časnikih postajale pogostejše. To je zlasti veljalo za novinarje, ki so imeli rahel prizvok opozicijskih prizadevanj. Omenil bom tri take primere.

Miličnika Postaje milice Ljubljana Center sta ponoči 22. 11. 1987 prišla v sobo hotela Turist v Ljubljani in se uradno pogovarjala s tajnikom revije *Celovski*

⁹⁰ Usar: Pritožbe občanov, str. 201, 202.

⁹¹ Čelik: *Vodenje operativnih enot*, str. 35–58.

⁹² Čas: Konflikti med miličniki in občani.

Preglednica 1: *Pritožbe proti miličnikom v Sloveniji v letih 1966–1990*

Leto	Število pritožb	Upravičene pritožbe	
		Število	Odstotek
1966	199	46	23,1
1967	312	61	19,6
1968	326	107	32,8
1969	313	76	24,3
1970	386	101	26,2
1971	359	83	23,1
1972	426	99	23,2
1973	336	107	31,9
1974	456	119	26,1
1975	454	134	29,5
1976	404	123	30,4
1977	219	76	34,7
1978	249	58	23,3
1979	262	84	32,1
1980	221	80	36,2
1981	246	81	32,9
1982	308	80	25,6
1983	316	96	30,4
1984	331	107	32,3
1985	361	83	22,9
1986	343	92	26,8
1987	361	89	24,6
1988	416	132	31,7
1989	438	121	27,6
1990	373	91	24,1
Skupaj	8415	2326	27,64

zvon, ki je prišel na knjižni sejem v Ljubljano. Zjutraj je dogodek opisal sodelavcu radia *Študent*. Na ljubljanski milici smo sestavili odgovor radiu in se pogovarjali tudi z novinarjem tega radia. Članek o dogodku je 27. 11. 1987 objavil tudi tednik *Mladina* in odgovor je UNZ Ljubljana mesto posredovala tudi njim, objavljen je bil v naslednji številki.⁹³ Miličnika sta bila opozorjena na taktnost pri službenih opravilih.

Na pisno zahtevo sodnika za prekrške sta miličnika Postaje milice Ljubljana Center 17. 12. 1988 zjutraj na zaslišanje prisilno privedla B. O. Ta se ni odzval na tri prejšnja pisna vabila sodnika za prekrške. Nato se je privedeni osebno pritožil komandirju te postaje, ki mu je obrazložil postopek prisilne privedbe, ni mu pa dovolil, da bi prebral službeni pravilnik organov za notranje zadeve, ki je urejal to opravilo, saj je bil interne narave.⁹⁴ To je nato pritožnik 14. januarja opisal v tedniku *Teleks* in se zlasti spraševal, zakaj ta pravilnik ni objavljen. Dogodek je obravnavalo celo predsedstvo Mestne konference SZDL Ljubljana. Posledica tega dogodka je bila, da je prizadeti 10. 5. 1988 na seji zbora združenega dela skupščine občine Ljubljana Center predlagal, da ta pravilnik objavijo. Do tega je prišlo decembra 1988.⁹⁵

⁹³ »Črna linija«, *Mladina*, 1987, str. 9; Postopek z V. O. – pojasnilo, *Mladina*, 1987, str. 3.

⁹⁴ Pravilnik za izvajanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve SRS, 1983, čl. 36–59.

⁹⁵ Pravila za opravljanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve SR Slovenije, 1988.

Delovanje posebnega vozila, ki je po mestnem odloku od leta 1976⁹⁶ dalje odvažalo napačno parkirane osebne avtomobile na posebej odrejen prostor na odlagališču odpadkov na Barju, je bilo večkrat predmet javne kritike. Nekaterim je šlo na živce, saj je bilo učinkovito sredstvo zoper nedisciplinirane voznike: Bilo je treba plačati denarno kazen pri sodniku za prekrške in strošek za odvoz vozila. Miličnik Postaje prometne milice Ljubljana mesto je 3. 4. 1990 odredil odvoz napačno parkiranega vozila na tedanjem Trgu osvoboditve, danes Kongresnem trgu v Ljubljani. Voznik je prišel še pred odvozom avtomobila in ga hotel enostavno odpeljati, ne da bi plačal polovične stroške odvoza. Miličnik je tedaj segel po pištoli in jo uperil v voznika. Ko je plačal polovične stroške, je smel odpeljati vozilo. Dogodek je voznik opisal novinarjem, ki so to zagrabili z obema rokama in izšlo je več člankov in komentarjev. Zoper miličnika je bila podana kazenska ovadba zaradi kaznivega dejanja grdega ravnanja z zlorabo uradnega položaja ter odrejena začasna odstranitev z dela⁹⁷ višje gimnazije ter strokovno izobrazbo za častniški poklic. Leta 1965 je Strokovna šola za notranje zadeve dobila status srednje šole.

IV. Obravnava pritožb zoper policiste v samostojni Sloveniji

Dne 2. 2. 1992 se je dotedanja milica preimenovala v policijo.⁹⁸ Zakon o policiji je leta 1998 uvedel enoten izraz policija tako za nekdanjo milico kot kriminaliste, zato se je za prve uveljavil izraz uniformirana policija, za druge pa kriminalistična policija ali enostavno kriminalisti.

4.1 Prvo desetletje še po starem

Stari zakon o notranjih zadevah iz leta 1980 je veljal in je doživel spremembe ter dopolnila. Vodstvo ministrstva je začutilo praznino in se odločilo, da bo pritožbeni postopek moderniziralo z ministrovimi navodili.⁹⁹ Do novega zakona leta 1998 so izšla taka navodila leta 1992 in 1997.

Leta 1992 je izšlo Navodilo o reševanju pritožb zoper pooblaščen uradne osebe organov za notranje zadeve. Na prvi stopnji so pritožbe reševali v uradih načelnikov pokrajinskih uprav za notranje zadeve in ne več komandirji postaj milice. Sčasoma je urad za pritožbe in notranjo zaščito na notranjem ministrstvu postal pristojen za reševanje pritožb na drugi stopnji.¹⁰⁰ Leta 1997 je bilo to navodilo spremenjeno in dopolnjeno. Pritožbeni postopek je okrepil vlogo miličnika, zoper katerega je tekla pritožba. Slednji je dobil pravico, da je ugovarjal postopku.¹⁰¹

Leta 1992 je Andrej Anžič objavil obsežen članek o nadzoru nad našo policijo. Opisal je tri mogoče oblike kontrole nad policijo. Splošna kontrola, politična kontrola in strokovna ali notranja kontrola. Med splošno kontrolo je uvrstil tudi pravico državljana do peticije in pritožbe. Torej je pritožbe umestil v nadzor nad delovanjem policije, kar je bilo dotlej najširše pojmovanje pravice do pritožbe.¹⁰²

Na tem področju je treba omeniti Fakulteto za varnostne vede. Študen-

⁹⁶ Odlok o ureditvi cestnega prometa v Ljubljani, 1976, čl. 21, 22 in 23.

⁹⁷ »Zaradi napačnega parkiranja je miličnik potegnil pištolo«, *Delo*, 1990, str. 12; Juš Turk: »Pajki so sprejeli vojno«, *Nedeljski dnevnik*, 1990, str. 4.

⁹⁸ Zakon o dopolnitvi zakona o notranjih zadevah, 1992.

⁹⁹ Smolej idr.: *Upravljanje pritožbenih in predkazenskih postopkov*, 2014, str. 27.

¹⁰⁰ Navodilo za reševanje pritožb občanov, 1992.

¹⁰¹ Navodilo o spremembah in dopolnitvah navodila za reševanje pritožb, 1997.

¹⁰² Anžič: Razmišljanja o oblikah, *Varnost – Strokovni bilten*, 1992.

tje imajo med ponujenimi temami za diplomska dela možnost, da si izberejo kakšno temo s področja pritožb državljanov zoper delo policistov. Nekateri se odločijo za ponujeno temo ali jo predlagajo sami in tako je v arhivu te fakultete več diplomskih del z omenjenega področja. Tega gradiva pri pisanju sestavka nisem upošteval, saj bi to zahtevalo samostojno študijo.

Leta 2000 je izšlo novo navodilo o reševanju pritožb in je bilo objavljeno.¹⁰³ Zato je smotrno, da pritožbe za desetletje 1991–2000, prvo desetletje samostojne Slovenije, prikažem posebej, čeprav je reševanje pritožb še potekalo podobno kot v prejšnjem obdobju, vendar z določenimi spremembami in dopolnitvami. To vsebuje preglednica 2.

Preglednica 2: *Pritožbe zoper miličnike/policiste v desetletju 1991–2000*

Leto	Število sprejetih pritožb	Upravičene pritožbe	
		Število	Odstotek
1991	338	76	22,5
1992	557	143	25,7
1993	919	235	22,9
1994	1212	266	21,9
1995	1150	233	20,3
1996	1443	254	17,6
1997	1363	213	15,6
1998	1672	245	14,6
1999	1843	214	13,3
2000	1552	201	14,9
Skupaj	12.049	2080	17,26

V tem desetletju je bilo podanih 12.049 pritožb zoper miličnike oziroma policiste, kar je precej več kot v prejšnji četrtini stoletja. Pristojni so ocenili, da je bilo 2080 pritožb upravičenih, kar je pomenilo 17,26 odstotka vseh podanih pritožb. Ta delež upravičenih pritožb je bil za slabih deset odstotkov manjši od deleža upravičenih pritožb v obdobju 1966–1990 (27,64–17,26 %).

V tem obdobju so leta 1995 izšla nova Pravila policijske postaje. IX. poglavje teh pravil je v členih 206–211 obravnavalo notranjo varnost in zaščito, v X. poglavju pa so določala medsebojne odnose, odnose do državljanov in strank ter obnašanje policistov. Odnosi policistov do državljanov so bili zajeti v členih 233–234, obnašanje policistov v službi in zunaj nje pa v členih 235–241.¹⁰⁴ O pritožbah zoper policiste ni bilo govora. Podobno je veljalo za Pravila policije iz leta 2000, ki so v VI. poglavju v členih 192 in 193 določala odnose policistov do državljanov. IX. poglavje je v členih 231–244 obravnavalo notranjo varnost in zaščito.¹⁰⁵

4.2 Navodilo in pravilnik

Omenjeni zakon o policiji je leta 1998 določil okvirni postopek s pritožbo, ki jo je posameznik podal policiji. Rok za pritožbo je bil 30 dni od dogodka, ki je bil za državljana kršitev njegovih pravic ali temeljnih svoboščin. Opisani postop-

¹⁰³ Navodilo za reševanje pritožb, 2000.

¹⁰⁴ Pravila policijske postaje, 1995.

¹⁰⁵ Pravila policije, 2000.

pek je obsegal ta poglavja: a) sprejem pritožbe; b) preverjanje pritožbe; c) seje senata in č) odgovor pritožniku. Pri reševanju pritožb sta sodelovala predstavnik policijskega sindikata in javnosti ter člana senata. To je bila velika novost v dotedanji praksi obravnavanja tovrstnih pritožb. Policija je na pritožbo morala odgovoriti v 30 dneh od prejema pritožbe. O upravičenosti pritožbe je odločal predsednik pritožbenega senata. Postopek reševanja je določil minister. Posameznik je smel vložiti pritožbo, če je štel, da so mu bile s policistovim ravnanjem ali opustitvijo kršene pravice ali svoboščine. Pritožbe so preverjali direktorji policijskih uprav, na republiški ravni pa generalni direktor policije oziroma njihovi pooblaščeneci.¹⁰⁶ Predstavnik javnosti je bil nekakšen zunanji nadzorovalec delovanja policije.¹⁰⁷

Ta zakon je bil dopolnjen jeseni leta 2001 in dopolnitve niso zadevale področja ravnanja s pritožbami. Spremembe in dopolnitve tega zakona pa so leta 2003 spremenile in dopolnile tudi vsebino člena 28. Ta člen je spremenil tudi zakon o policiji iz julija 2006.¹⁰⁸ Prikazal jih bom v opisu novih navodil. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o policiji je leta 2009 še podrobneje določil potek pritožbenega postopka.

Večina pritožb zoper policijo se je seveda nanašala na uniformirane moške in žene, kar je povsem razumljivo. Sedem let po razglasitvi samostojne države so bili napotki za obravnavanje pritožb objavljeni v zakonu in uradnem listu ter niso bili več interne, zaupne narave. Obravnava teh pritožb se je spremenila po uveljavitvi ministrovega navodila iz leta 2000, izdanega na podlagi pooblastila v omenjenem zakonu iz leta 1998.

Zakon o policiji iz leta 1998 je kmalu postal pretesen zlasti za spremembe na področju varovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin v samostojni Sloveniji. To praznino so spoznali na ministrstvu in izšla so ministrova navodila o reševanju pritožb.

Prvo navodilo te vrste, ki je bilo objavljeno, je namreč izšlo jeseni 2000 in ga je podpisal minister Peter Jambrek, imelo pa je 24 členov.¹⁰⁹ Državljan je lahko podal pritožbo, če je štel, da je šlo za kršitev njegovih pravic ali svoboščin. Pritožbo je lahko podal na vsako enoto policije, in sicer ustno ali pisno. Enota, ki je pritožbo sprejela, je morala gradivo takoj poslati na policijsko upravo (PU) ali generalno policijsko upravo (GPU). Tam so začeli preverjati pritožbo. Postopek je torej zajel tri stopnje: enoto, ki je sprejela pritožbo, policijsko upravo ter generalno policijsko upravo. Pooblaščenec, ki je vodil pritožbeni postopek, je smel razgovarjati s policisti, pritožnikom, pričami in drugimi, opraviti soočenje, rekonstrukcijo dogodka itd. Pooblaščenec je zbrano gradivo predal predsedniku senata na PU ali GPU. Senat je štel tri člane: predsednik je bil direktor PU ali generalni direktor policije oziroma njun pooblaščenec, člana pa sta bila predstavnik sindikata in javnosti. Senat je preučil zbrano gradivo in dokončno odločil o utemeljenosti ali neutemeljenosti pritožbe. Odgovor pritožniku je podpisal predstojnik PU ali GPU ali njun pooblaščenec. Če je bil pritožnik tujec, je bil odgovor poslan prek našega zunanjega ministrstva. Odgovor je prejel tudi policist in njegova enota. PU in GPU sta vodili evidenco pritožb. Sredstva za reševanje pritožb so bila v proračunu notranjega ministrstva.

Leta 2004 je minister Rado Bohinc izdal pravilnik o reševanju pritožb,¹¹⁰ ki je imel celo 44 členov in je temeljil na novi določbi zakona o policiji od avgusta 2003. Prišlo je do nekaj sprememb. Pritožbe so reševali pri vodji organizacijske enote (policijska postaja, PU in GPU). Postopek pri vodji je moral biti

¹⁰⁶ Zakon o policiji, 1998, čl. 28.

¹⁰⁷ Smolej: Obravnava pritožb, str. 4.

¹⁰⁸ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o policiji, 2006, čl. 3.

¹⁰⁹ Navodilo za reševanje pritožb, 2000.

¹¹⁰ Pravilnik o reševanju pritožb, 2004.

končan v 15 dneh od prejema pritožbe. Poročevalec je nato sestavil poročilo in ga predal predsedniku senata. Senat je imel poleg predsednika še dva člana, in sicer oba predstavnika javnosti (lokalne skupnosti, civilna družba, strokovna javnost, nevladne organizacije itd.). Navzoča sta bila tudi pritožnik in policist ter zapisnikar. Senat je po obravnavi sam odločil o utemeljenosti pritožbe, ki je bila dokončna. Odgovor pritožniku je sestavil vodja senata.

Drago Marinkovič, tedanji vodja sektorja za pritožbe v okviru Direktorata za policijo in druge varnostne naloge, je obširneje orisal pritožbeni postopek po Pravilniku o reševanju pritožb iz leta 2004. V ta prikaz je vključil tudi predloge organizacije Amnesty International Slovenije iz jeseni 2004 o državljanem nadzoru in reševanju pritožb zoper policijo. Ta nevladna organizacija je med drugim zapisala, da bi moral biti pritožbeni postopek neodvisen od policije in notranjega ministrstva ter po možnosti odgovoren parlamentu. Avtor članka je pritožbeni postopek prikazal po teh stopnjah: a) preverjanje pritožbe; b) postopek pri vodji organizacijske enote; c) mediacija v postopku pri vodji organizacijske enote; č) postopek na pritožbenem senatu.¹¹¹

Ta pravilnik je doživel spremembe in dopolnitve leta 2005, podpisal jih je minister Dragutin Mate.¹¹² Če je bila pritožba nepopolna, jo je bilo treba v roku dopolniti, sicer so jo zavrgli; pritožnik je lahko od nje odstopil. Uvedel je t. i. »pomiritveni postopek« pri vodji organizacijske enote policije, kjer je zaposlen policist, na katerega se nanaša pritožba. Po preverjanju pritožbe je povabil na razgovor pritožnika in policista. Naslednje leto je pravilnik spet doživel spremembe in dopolnitve, ki pa so bile manj pomembne za pritožnika ali policista, podpisal pa ga je isti minister.¹¹³ Ta pomiritveni postopek sta dva strokovnjaka opredelila kot mediacijo, zato je bilo treba v tem postopku upoštevati pravila mediacije, sta zapisala. Naštela sta pet faz tega postopka, in sicer: uvod osebe, ki vodi postopek; predstavitev pogledov obeh strank v konfliktu; osvetlitev konflikta; rešitev problema in dogovor oziroma sporazum.¹¹⁴

4.3 Novi zakon še obširneje o pritožbah

Leta 2013 sta zakon o policiji nadomestila dva zakona, in sicer Zakon o organiziranosti in delu v policiji ter Zakon o nalogah in pooblastilih policije.¹¹⁵ Slednji je imel samostojno poglavje »Pritožbe zoper delo policistov«, ki je imelo 19 členov, in sicer od člena 137 do 156. Pritožbo je bilo mogoče vložiti v 45 dneh od spornega dogodka, ko naj bi policist kršil človekove pravice ali temeljne svoboščine. Vložiti jo je bilo treba na ministrstvu, ki je bilo pristojno za celovito spremljanje in nadzor nad reševanjem pritožb. To je odločilo, ali bo pritožba obravnavana a) v pomiritvenem postopku ali b) neposredno na senatu.

Pomiritveni postopek je bil pri vodji enote, kjer je delal policist, ki naj bi nepravilno ravnal z občanom. Praviloma je moral biti končan v 30 dneh od prejema pritožbe. Udeležil se ga je pritožnik, policist ali druge osebe. Če se je pritožnik z ugotovitvami strinjal, je bil postopek s podpisom zapisnika končan.

Senat je imenoval minister, vodil ga je pooblaščenec ministra, člana sta bila tudi predstavnika javnosti. Senat je ocenil utemeljenost pritožbe, in to z glasovanjem ter dokončno. Vsi trije člani senata so postali enakopravni pri odločanju. Prvič se je zgodilo, da je lahko o pritožbi (so)odločala zunanja javnost.¹¹⁶ Senat je svoje delo moral končati v 90 dneh od prejema pritožbe.

¹¹¹ Marinkovič: Reševanje pritožb, str. 1–12.

¹¹² Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o reševanju pritožb, 2005.

¹¹³ Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o reševanju pritožb, 2006.

¹¹⁴ Kovač in Murtič: Uporaba pravil mediacije, str. 120, 121.

¹¹⁵ Oba objavljena v Ur. list RS, št. 15/2013, z dne 18. 2. 2013.

¹¹⁶ Smolej: *Upravljanje pritožbenih in predkazenskih postopkov*, str. 66.

Stranki v postopku sta bili le dve, pritožnik in policist, vsi drugi so bili udeleženci v pritožbenem postopku. Policist v postopku pritožbe je dobil več pravic.

Pritožnik je prejel pisni odgovor na svojo pritožbo, policistu pa je odgovoril vodja enote. Stroške postopka je kril proračun. Če je bila pritožba ocenjena kot upravičena, je morala policija v 30 dneh po koncu postopka pisno poročati ministrstvu o sprejetih in izvedenih ukrepih.¹¹⁷ Spremembe tega zakona iz leta 2017 niso bistveno posegle v reševanje pritožb.¹¹⁸

Prvič v naši varnostni zgodovini je temeljni policijski predpis leta 1998 in leta 2013 uredil reševanje pritožb zoper policiste. Že to nekaj pove o pomenu, ki ga je imel notranji resor v odnosu do spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Na temelju tega zakona iz leta 2013 je minister izdal še pravilnik o reševanju pritožb, ki je podrobneje uredil postopek s pritožbami in je imel 15 členov, veljati pa je začel 9. 7. 2013.¹¹⁹ Naslov tega predpisa je bil nekoliko ožji, natančnejši: Pritožba se je lahko nanašala **le na delo policista**, ne pa tudi na njegovo obnašanje v prostem času; to je omejil tako naslov pravilnika kot tudi njegov 2. člen. Ta člen je kot utemeljene razloge za pritožbo navedel štiri: opustitev dejanja oziroma neukrepanje; uporaba prisilnih sredstev; uporaba policijskih pooblastil; nedostojno in nekorektno ravnanje. V prejšnjih, cesarskih in kraljevih časih se je lahko pritožba nanašala tudi na ravnanje zunaj službe, obnašanje v prostem času in javnosti; to se je spreminjalo v obdobju milice in postopoma povsem izginilo. To plat miličnikovega poklica sem omenil leta 1972 v članku o pritožbah državljanov zoper miličnike.¹²⁰ Ko sem leta 1975 pisal učbenik o varstvu javnega reda in miru za študente Oddelka za notranje zadeve Višje upravne šole, sem med nalogami komandirja postaje milice izrecno navedel tudi, da skrbno obravnava predloge in pritožbe občanov zoper delo postaje milice in njenih delavcev.¹²¹

V tem obdobju je veljal Pravilnik o policijskih pooblastilih iz let 2000 in 2006, ki je bil leta 2008 spremenjen in dopolnjen, ter iz leta 2014. Ti pravilniki so obravnavali zgolj tista pooblastila, ki jih je določil vsakokratni temeljni predpis za delo in organiziranost policije. Ni upošteval določb, ki so jih vsebovali še drugi predpisi, kar je veljalo za vsa pravila za opravljanje službe doslej, od avstrijskih in jugoslovanskih do slovenskih časov. Taka pravila so obsegala vse naloge pripadnikov varnostnih sil pri nas in so bila nekakšen katekizem za opravljanje nalog javne varnosti. Sedaj pa so pravila te vrste zajela le ožje področje policijskih nalog, kar se mi ni zdelo posebej modro. Prav zaradi te ožje vsebine je pravilnike podpisal vsakokratni generalni direktor policije. Objavljeni so bili v slovenskem uradnem listu ter v interni brošuri ministrstva.¹²² Leta 2014 je izšel Pravilnik o notranji varnosti v policiji,¹²³ saj je bil predpis tudi za odpravljanje odklonskega vedenja med policisti pomemben tudi v času, ko niso opravljali službe.

Omenjeni zakon je bil konec februarja 2017 spremenjen in dopolnjen, kar je veljalo tudi za dva člena zakona iz leta 2013, in sicer iz poglavja o pritožbah zoper delo policistov. Preklicane so bile določbe, ki so v členu 146 zakona iz leta 2013 naštevale, kdaj se pritožba ni obravnavala, vodja policijske enote pa je do-

¹¹⁷ Zakon o nalogah in pooblastilih policije, 2013, členi 137–156.

¹¹⁸ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o nalogah in pooblastilih policije, 2017.

¹¹⁹ Pravilnik o reševanju pritožb zoper delo policistov, 2013.

¹²⁰ Čelik: Pritožbe občanov zoper ravnanje miličnikov, str. 255–261.

¹²¹ Čelik: *Varstvo javnega reda in miru*, str. 179.

¹²² Pravilnik o policijskih pooblastilih, 2000. Pravilnik o policijskih pooblastilih, 2006. Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o policijskih pooblastilih, 2008. Pravilnik o policijskih pooblastilih, 2014.

¹²³ Ur. list RS, št. 67/2014, z dne 19. 9. 2014.

bil pravico, da je pred izvedbo pomiritvenega postopka uporabljal pooblastila, ki so veljala za poročevalca.¹²⁴

4.4 Pogled na pritožbe v letih 2001–2017

Zlasti po letu 2000, ko je bilo uveljavljeno javnosti dostopno navodilo o reševanju pritožb, se je spremenil postopek reševanja teh pritožb. Zaradi tega je težavno primerjati obdobje nekdanje milice in poznejše policije brez upoštevanja opisanih sprememb. A zdi se mi, da je kljub temu smotno in mogoče prikazati tovrstne podatke tudi za obdobje zadnjih 17 let, saj jih bo mogoče utemeljeno in smiselno primerjati tudi s poznejšimi leti. Torej naj preglednica služi tudi prihodnosti. Prikazuje jih preglednica 3.

Preglednica 3: Število pritožb zoper policiste v obdobju 2001–2017 v Sloveniji

Leto	Število sprejetih pritožb	Obravnavane pritožbe	Zavrnjene pritožbe	Rešene pritožbe	Upravičene pritožbe	
					Število	Odstotek
2001	1240	1144	279	865	117	13,5
2002	1222	1133	282	851	132	15,5
2003	1.309	1.122	287	924	166	18
2004	1.025	963	248	715	93	13
2005	742	688	195	493	75	15,2
2006	660	579	166	413	51	12,3
2007	675	587	210	377	59	15,6
2008	797	701	246	455	59	13
2009	725	629	257	372	39	10,5
2010	636	572	251	321	40	12,5
2011	627	532	214	318	32	10,1
2012	479	414	180	234	28	12
2013	395	349	131	218	27	12,4
2014	403	403	215	188	24	12,8
2015	358	366	178	188	25	13,3
2016	390	284	143	141	17	12,1
2017	355	348	162	180	33	18,3
Skupaj	11.957	10.903	3644	7253	1017	14,02

V zadnjih sedemnajstih letih je policija sprejela 11.957 pritožb. V posameznem letu ni obravnavala vseh in tako je ta zaostanek prešel v naslednje leto. Zato je število sprejetih pritožb različno od števila obravnavanih pritožb (11.957 : 10.903).

V rubriko zavrnjene pritožbe so štele: a) redkejšje, ki jih je policija odstopila drugim pristojnim organom, saj notranje ministrstvo za njihovo obravnavo ni bilo pristojno; b) tiste, za katere je bil postopek ustavljen, ker je bila pritožba nerazumljiva ali nepopolna; c) večinske, za katere je bil postopek iz zakonskih razlogov predčasno zaključen, saj niso bili upoštevani vsi roki. V tem obdobju jih je bilo 3644 ali 33,42 odstotka vseh obravnavanih pritožb.

V rubriko rešene pritožbe sem štel tiste, pri katerih se je v pomiritvenem postopku ali pred senatom dokončno odločilo o vsebini pritožbe, tudi glede njene upravičenosti ali neupravičenosti; sem seveda nisem štel zavrženih pritožb.

¹²⁴ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o nalogah in pooblastilih policije, 2017.

Takih pritožb sem naštel 7253, kar je bilo 66,52 odstotka obravnavanih pritožb oziroma 60,66 odstotka sprejetih pritožb.

Med utemeljene pritožbe sem štel tiste, za katere so v pomiritvenem postopku ali na senatu odločili, da so upravičene. V obdobju sedemnajstih let jih je bilo 1017 ali 14,02 odstotka od rešenih pritožb oziroma 9,33 odstotka obravnavanih pritožb.

Iz preglednic št. 2 in št. 3 se vidi, da je delež upravičenih pritožb v primerjavi s preglednico 1 precej upadel. V času milice je bil ta delež višji od obdobja samostojne Slovenije. To bi bilo treba temeljiteje preučiti, za sedaj pa naj veljajo tri moje domneve o vzrokih za upad utemeljenih pritožb:

- a) v obdobju milice se je nemajhen del pritožb nanašal na privatno življenje miličnikov in ker so temu delu posvečali več pozornosti kot danes, so ga ocenjevali strožje in ga šteli za upravičenega;
- b) od leta 1966 dalje je milica (in drugi deli organov za notranje zadeve) izgubljala prizvok nedotakljivosti, postajala predmet javne kritike in zato so pristojni starešine pritožbe ocenjevali strožje in previdneje;
- c) v samostojni Sloveniji se je dovoljena vsebina pritožbe ožila in ostala vezana na delo policista, posebej v povezavi z varovanjem človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Preglednica št. 3 zasluži določeno pozornost zaradi tega, ker je leto 2013 pomenilo določeno prelomnico v obravnavi pritožb. Zaradi tega so primerjave s poznejšimi štirimi leti le deloma utemeljene, saj je treba upoštevati pravne predpise in prakso na tem področju. Preglednica je lahko le splošno ogledalo dogajanja na tem področju, upoštevati pa je treba vsakokratno ureditev pritožbenega postopka.

4.5 O razlogih za pritožbe

Prostor mi ne dovoljuje, da bi podrobneje opisal številne razloge, zaradi katerih so se državljani odločili za pritožbo zoper policista. Ustavil se bom pri najpogostejših razlogih oziroma skupinah razlogov. Poročilo policije o njenem delu v posameznem letu je bilo od leta 2001 samostojno, saj je postala organ v sestavi notranjega ministrstva. Postal je obširno in je vsebovalo besedilni del in statistični, podatkovni del. V poglavju o reševanju pritožb je praviloma navedlo tudi razloge, ki so jih pritožniki navedli v svojih pritožbah. Šlo je bodisi za navajanje področij delovanja policista, zoper katerega se je glasila pritožba, bodisi za ožje razloge za nezadovoljstvo državljanov. Zaradi tega je bilo pritožbenih razlogov več od števila obravnavanih pritožb.

Leta 2014 so bile zapisane 403 pritožbe, med očitki pritožnikov pa je bilo 353 takih, ki so se nanašali na prekoračitev ali neupravičeno uporabo pooblastil, 165 očitkov je šlo na račun nepravilnega odnosa policista do državljana, 112 očitkov je zadevalo neukrepanje policistov in 50 očitkov je zadevalo nepravilno uporabo prisilnih sredstev.¹²⁵ Starešine so leta 2017 v pomiritvenem postopku obravnavali 142 pritožb, kjer je bilo 239 pritožbenih razlogov, senati pa 72 pritožb s 170 navedenimi pritožbenimi razlogi.

Pritožbe so bile največkrat povezane z delovanjem policistov pri urejanju in nadzorovanju cestnega prometa, nato pri vzdrževanju javnega reda, pri obravnavi kaznivih dejanj, pri nadzoru državne meje in nazadnje pri drugih uradnih opravilih. Taka razvrstitev področij dela je bila praviloma enaka v vseh šestnajstih letih obdobja 2001–2016. Včasih se je obravnava kriminalitete kot povod za pritožbo precej izenačila z vzdrževanjem javnega reda.

¹²⁵ Hudrič: Dobro delo policistov, str. 8–10.

Znotraj teh delovnih področij policijskega delovanja je bilo lahko več ožjih razlogov za pritožbo. Tako je pri urejanju in nadzorovanju cestnega prometa prišlo do pritožb največkrat zaradi izreka denarne kazni na kraju prekrška, odreditve preizkusa alkoholiziranosti v izdihanem zraku in ugotavljanja istovetnosti voznika ali sopotnika itd.

Pritožbe so bile tudi zaradi uporabe prisilnih sredstev, zlasti fizične sile in sredstev za vezanje ter vklepanje.

Pritožniki so policistom očitali nekorektnost, nestrokovnost, nepravilno ugotovitev dejanskega stanja, in žaljivost pri postopku, neukrepanje itd.

V letu 2010 je bilo v pritožbenih postopkih udeleženih 875 policistov, med katerimi je bilo 9,5 % policistk. Tega leta se je 442 pritožb nanašalo na cestni promet, 251 na javni red in mir, 124 na kriminaliteto, 21 na državno mejo in tujce ter 29 na druga opravila.

Od sredine novembra 2015 do junija 2016 je potekala stavka policistov, kar je vplivalo na zmanjšanje števila ukrepov mož postave, zlasti tistih s preventivno vsebino, saj teh nalog zakon iz leta 2013 ni naštel med tistimi, ki jih mora policija opravljati tudi med stavko.¹²⁶ Drugi razlog, ki je vplival na zmanjševanje števila policijskih ukrepov v letu 2016, je bil migrantski val skozi Slovenijo na Zahod, ki je to področje postavil v ospredje policijskega delovanja. Oboje je po oceni vodstva policije prispevalo tudi k zmanjšanju števila vloženih pritožb zoper delo policije, saj je bilo število teh pritožb v letu 2016 za 13,7 % manjše kot v letu 2015.¹²⁷

4.6 Ukrepi ob upravičenih pritožbah

Zaradi ocenjevanja upravičenosti oziroma neupravičenosti pritožbe je bilo treba pretehtati upravičenost pritožbe z vseh plati pritožbe. Odločitev je padla na temelju vseh plati ali večine njenih plati. Bržkone je bil to poglavitnejši, čeprav ne edini razlog za to, da se je bistveno znižal odstotek upravičenih pritožb. Tudi samo reševanje pritožb je v zadnjega pol stoletja eno od vidnih meril varovanja človekovih pravic in svoboščin.

Prav zaradi celovitosti obravnave pritožbe bi morebiti kazalo v ocenjevanje upravičenosti uvesti dve možnosti:

- a) v celoti upravičena pritožba;
- b) deloma upravičena pritožba.

S tem bi tudi na tem področju dosegali pravičnejše ocenjevanje.

Zoper policiste, proti katerim so se državljani upravičeno pritožili, so bili izvedeni različni ukrepi.

Največkrat je bil policist od starešine ustno opozorjen na napako pri postopku z državljanom, zlasti če je šlo za manjšo taktično napako.

Na drugem mestu so bili pogovori starešin s policisti, kjer so jim opisali storjeno napačno ravnanje z državljanom in predstavili pravilno ravnanje. Tudi tak pogovor se je praviloma evidentiral in dodal h gradivu o pritožbi.

Zoper nekatere je bilo treba predlagati uvedbo disciplinskega postopka in sodelovati pri tem postopku z ugotovitvami iz obravnave pritožbe.

Če je šlo za resnejšo napako, je bilo na pristojno državno tožilstvo oziroma na oddelek specializiranega državnega tožilstva poslano poročilo.

Redkeje je sledila kazenska ovadba, če je šlo za sum storitve kaznivega dejanja uradne sebe pri opravljanju službe.

¹²⁶ Zakon o organiziranosti in delu v policiji, čl. 76.

¹²⁷ Letno poročilo o delu policije za leto 2016, str. 25 in 59.

Vodstvo policije je polagalo pozornost na dodatno usposabljanje in izpopolnjevanje moštva, zlasti na področju spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. To je potekalo v vseh organizacijskih enotah policije ali v notranjih organizacijskih enotah. Ocenjujejo, da je tudi to prispevalo k zmanjševanju števila utemeljenih pritožb.

4.7 Nezadovoljni tudi policisti

Svoje nezadovoljstvo z razmerami v svojem socialnem in ekonomskem položaju so pripadniki varnostnih sil poskušali izraziti na več načinov, na primer s stavko, javnim protestom, peticijami ali na druge primerne načine. Na kratko bom opisal njihove stavke in javne proteste v prvih letih samostojne Slovenije.

Konec leta 1989 je bil sprejet Zakon o političnem združevanju,¹²⁸ ki je med drugim prepovedal, da bi politične stranke imele svoje celice v državni upravi. To pa ni veljalo za sindikat, ki je nadaljeval s svojim delovanjem v organih za notranje zadeve. V prejšnjem, socialističnem obdobju so sindikati sodelovali pri pripravi vseh aktov Republiškega sekretariata za notranje zadeve SRS, ki so zadevali socialni ali ekonomski položaj zaposlenih. Doseženo je bilo treba obvarovati in dopolniti z razmeram primernimi ukrepi.

Da bi zaposleni v notranjem resorju imeli organizacijo, ki bi ščitila njihove koristi in bila sogovornik vodstvu tega sekretariata, je bil 23. 7. 1990 v Ljubljani ustanovljen Policijski sindikat Slovenije. Tam so sprejeli tudi prva, začasna navodila o stavki. Svoje zahteve so posredovali ministru, a z odgovori niso bili zadovoljni, zato so 21. 9. 1990 med 14.00 in 15.00 organizirali prvo, opozorilno stavko. Ker je bila prva v slovenski zgodovini, je pritegnila precej pozornosti javnosti. Dogodek se je odvijal pol leta pred sprejetjem zveznega zakona o stavki, ki je bil sprejet aprila 1991,¹²⁹ ki je bil prvi tak predpis v skupni državi po letu 1945. Določal je, da delavci v notranjem resorju to pravico uveljavljajo po resornem zakonu. Slovenski zakon je že maja 1991 določil, da imajo zaposleni v notranjem resorju pravico do sindikalnega organiziranja in delovanja.¹³⁰ To pravico so podrobneje urejale pogodbe o medsebojnih razmerjih med PSS in MNZ.

Stavkovno gibanje v naši policiji se je nadaljevalo. Druga stavka je bila napovedana za pomlad 1991, a je bila preklicana zaradi posega JLA v Sloveniji. Tretjo so napovedali za začetek januarja 1993, a do nje ni prišlo. Četrto so izvedli v prvi polovici oktobra 1993. Sredi oktobra 1993 je bil sprejet dopolnjen zakon o notranjih zadevah, ki je možnosti za stavko precej omejil.¹³¹

Prišlo je tudi do javnih protestov policistov, to je uniformiranih oseb in kriminalistov. Prvi taki shod je bil 24. 4. 1996 ob 11.00. Pred stavbo notranjega ministrstva na Štefanovi ulici 2 se je zbralo približno sto mož, ki so bili službe prosti. Hodili so okoli poslopja in mimoidočim delili letake s svojimi zahtevami. Po eni uri so se mirno razšli.¹³²

Dne 10. 12. 1997 je Zveza svobodnih sindikatov Slovenije v Ljubljani pripravila protestno zborovanje, uperjeno zoper predvidene varčevalne ukrepe vlade. Območni policijski sindikat v Celju je na shod poslal skupino 50 uniformiranih članov, ki so se pridružili zborovalcem pred vladno palačo na Gregorčičevi ulici 20. Tam so se iz oči v oči soočili s policisti, ki so na shodu varovali javni red in mir oziroma samo palačo.¹³³

¹²⁸ Ur. list SRS, št. 42/89, z dne 29. 12. 1989.

¹²⁹ Zakon o stavki, 1991.

¹³⁰ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o notranjih zadevah, 1991.

¹³¹ Zakon o dopolnitvi zakona o notranjih zadevah, 1993.

¹³² Čelik: *Ugasla zvezda*, str. 226, 227.

¹³³ Gačša: Sindikati prvič skupno protestirali proti vladi, str. 1.

Policijski sindikat Slovenije in za njim tudi Sindikat policistov Slovenije sta samostojno ali oba skupaj za tem pripravila več stavk in javnih protestov.

Ne bo odveč, če ob tem omenim razne spore, do katerih pride med samimi zaposlenimi v policiji in niso neposredno povezani z gmotnim ali gmotnimi razmerami. Za razreševanje sporov znotraj policije je bila leta 2012 znotraj Odbora za etiko in integriteto oblikovana Delovna skupina za upravljanje konfliktov in mediacijo. Razreševala naj bi konflikte med zaposlenimi, torej tudi del notranje odklonskosti med člani delovnih kolektivov, kot bi rekli po starem. Mediacija zahteva prostovoljno sodelovanje v spor vključenih oseb, ki sami poiščejo rešitev, vodi jo nevtralna oseba. Če ta ni uspešna, je sodelovanje v procesu ne-prostovoljno, upravljalec konflikta pa sam predlaga rešitev. To urejajo Pravila o upravljanju konfliktov v policiji. Največkrat so vzroki za konflikte te vrste ne-primerna komunikacija, odsotnost te komunikacije ali neustrezno vodenje.¹³⁴

4.8 Raziskava o pritožnikih

Na 14. Slovenskih dnevih varstvoslovja sta predstavnika notranjega ministrstva leta 2013 objavila svoj članek o pritožbah zoper policiste. Najprej sta opisala novosti pri reševanju pritožb, ki jih je vseboval Zakon o nalogah in pooblastilih policije iz leta 2013 ter novi Pravilnik o reševanju pritožb zoper delo policistov iz istega leta. Za bistveno novost sta štela krepitev vloge ministrstva v odnosu do policije. Na ministrstvu je bil Sektor za pritožbe zoper policijo kot notranja organizacijska enota Direktorata za policijo in druge varnostne naloge.

V drugem delu prispevka sta orisala nekaj rezultatov raziskave, ki so jo anonimno opravili med pritožniki v letu 2012. Anketni vprašalnik je imel 32 vprašanj, ki so jih razdelili na štiri vsebine, ki jih bom na kratko prikazal:

- a) približno polovica anketiranih je menila, da pritožbeni postopek ni dovolj razumljiv, drugi pa so izjavili, da je razumljiv;
- b) nad 60 odstotkov vprašanih je menilo, da se pomiritveni postopek ni obnesel;
- c) skoraj 80 odstotkov vprašanih je menilo, da v postopku pred senatom pooblaščenec ministra ni ustrezno predstavil ugotovitev o pritožbi in ni dovolj opredelil, koliko je bilo ravnanje policista v skladu s pooblastili. Pohvalno so menili, da je policist navzoč tako na pomiritvenem postopku kot pred senatom. Celotno 85 % anketiranih je menilo, da odločitev senata ni bila objektivna in popolna; 80 % oseb je menilo, da navzočnost dveh predstavnikov javnosti na senatu ne pripomore k neodvisni in objektivni odločitvi senata;
- č) četrti sklop vprašanj se je nanašal na nekaj demografskih podatkov anketirancev.

To je bila prva tovrstna raziskava o pritožnikih in napovedali so, da jo bodo spet opravili v letu 2015.¹³⁵

4.9 Tudi primerjave s tujino

Poznavalci pritožbenega postopka pri nas so se odločili, da bodo poklicanim in nepoklicanim prikazali tudi to, kako so postopki s pritožbami zoper policiste urejeni v tujini. Nastalo je nekaj gradiv te vrste, ki so dostopni javnosti.

David Smolej je leta 2012 v svojem prispevku za zbornik Fakultete za var-

¹³⁴ Strmec in Tischler: Konflikti – priložnost za osebno in organizacijsko rast.

¹³⁵ Hudrič in Kuralt: Pritožbe zoper delo policistov, str. 1–9.

nostne vede prikazal tudi, kako je postopek s pritožbami urejen v osmih državah Evropske unije. Naštel jih bom po abecednem redu: Avstrija, Finska, Madžarska, Malta, Nizozemska, Slovaška, Španija, Wales (Velika Britanija). Ustavil se bom le pri Avstriji.

Tam vse pritožbe zoper policiste obravnava oddelek na notranjem ministrstvu. Oddelek je samostojen in ni vezan na navodila drugih. Tam se odločijo, ali bodo zadevo obravnavali sami ali jo odstopili v reševanje drugemu organu; če se odločijo za slednje, oddelek nadzoruje potek preiskave.¹³⁶ Ob tem sem se spomnil, kako je cesar leta 1854 vse pritožbe zoper orožnike in državne policijske stražnike usmeril na notranje ministrstvo na Dunaju, da so jih tam obravnavali in reševali, kar sem omenil v mednaslovu 1.2 tega sestavka.

Pri britanski založbi je leta 2014 izšla monografija štirih slovenskih avtorjev z naslovom *Upravljanje pritožbenih in predkazenskih postopkov zoper policiste v Republiki Sloveniji in nekaterih državah Evropske unije*. V prvem delu so prikazali, kako je pritožbeni postopek urejen pri nas; v drugem delu so orisali, kako se pri nas obravnavajo sumi kaznivih dejanj, ki so jih osumljeni policisti; nazadnje so izdelali še krajša organizacijska priporočila. V prvem in drugem delu so opisali tudi pritožbeni in predkazenski postopek v 14 državah Evropske unije: Avstrija, Češka, Danska, Finska, Italija, Litva, Madžarska, Malta, Nizozemska, Norveška, Romunija, Slovaška, Španija, Wales (Velika Britanija).¹³⁷

4.10 Dogodka iz časov avstrijskega orožništva in naše policije

Vseeno se mi zdi proti koncu tega poglavja umestno primerjati orožništvo in državno policijsko stražo v času avstrijskega cesarstva ter današnjo policijo pri nas.

V točki 1.2 tega članka omenjeni cesarski patent je leta 1854 določil, da je bilo treba vse pritožbe državljanov zoper orožnike ali policijske stražnike poslati »najvišji policijski oblastniji«, to je notranjemu ministrstvu na Dunaju. Nekoliko podobna je določba v omenjenem zakonu o nalogah in pooblastilih policije, ki je postopke s pritožbami posameznih državljanov zoper policiste usmerila na notranje ministrstvo, kot je določal drugi odstavek 146. člena tega zakona. Take stroge centralizacije postopka ni poznala praksa v času socialistične države in do nje je počasi prihajalo po letu 1998. Praksa v socialistični Sloveniji je bila še najbolj podobna obdobju, ko je v samostojni Sloveniji veljal Pravilnik o reševanju pritožb, ki ga je izdal minister Rado Bohinc, opisan v točki 4.2 tega članka.

Druga primerjava se nanaša na v mednaslovu 1.5 tega sestavka opisano usodo društva upokojenih orožnikov in njihovega glasila iz leta 1908 ter dogodek v Škofji Loki 29. 11. 2015. Oba sindikata, Policijski sindikat Slovenije in Sindikat policistov Slovenije, sta 18. 11. 2015 razglasila splošno stavko. Razlogi so bili zlasti denarne narave. Prav tiste mesece je bila Slovenija tako rekoč prehodno ozemlje za tisoče beguncev in migrantov iz Azije in Afrike proti Zahodni Evropi. To je bil prej ko slej glavni razlog, da sta predsednik vlade in minister za javno upravo razmeroma ostro nastopila zoper ta ukrep obeh sindikatov, notranja ministrica pa je ocenila, da gre za upravičen protest policistov. Zgodaj ponoči 29. 11. 2015 sta policista škofovsko policijske postaje ustavila Borisa Koprivnikarja, ministra za javno upravo, ko je zapuščal gostišče, kjer je njegova glasbena skupina imela prednovoletni koncert. Z njim sta opravila preizkus izdihanega zraka, ki je pokazal, da ni užival alkohola. Slednji je to objavil na družbenem omrežju in zadeva je prišla v javnost,¹³⁸ s tem pa tudi malce nenavaden

¹³⁶ Smolej: Obravnava pritožb, str. 7.

¹³⁷ Smolej: *Upravljanje pritožbenih in predkazenskih postopkov*.

¹³⁸ Zoran Potič: Koprivnikarja ustavila naključno, str. 2.

podatek, da ima minister naše vlade svoj glasbeni ansambel. Sledilo je obširno preverjanje dogodka, zlasti razlogov zanj in nazadnje se je pokazalo, da je šlo bržkone za načrtovan ukrep policistov zoper ministra, ki je bil kritičen do policijske stavke, poleg tega pa je imel tako rekoč še svoj ansambel. Oba policista sta bila disciplinsko kaznovana, predsedniku in štirim članom SPS pa je bila izdana izredna odpoved delovnega razmerja.

Specializirano državno tožilstvo je na začetku marca 2018 umaknilo zahtevo za sodno preiskavo zoper omenjena policista policijske postaje Škofja Loka. Ocenilo je namreč, da nista zlorabila uradnega položaja in uradnih pravic. Ravnala sta se po napotkih policistov iz Sindikata policistov Slovenije in zoper peterico policistov se je nadaljeval kazenski postopek zaradi suma kaznivega dejanja dajanje podkupnine in sprejemanja koristi za nezakonito posredovanje. Ta peterica je bila odpuščena iz policije.¹³⁹

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

AS – Arhiv Republike Slovenije

- SI AS, 16, Deželno predsedstvo za Kranjsko
- SI AS, 61, Poverjeništvo/Oddelek za notranje zadeve Deželne vlade za Slovenijo/Pokrajinske uprave za Slovenijo
- SI AS, 68, Upravni oddelek Kraljevske banske uprave Dravske banovine
- SI AS, 94, Poverjeništvo/Oddelek/Odsek za narodno obrambo Deželne vlade za Slovenijo/Pokrajinske uprave za Slovenijo
- SI AS 185, C.-kr. ministrstvo za notranje zadeve
- SI AS, 1931, Republiški sekretariat za notranje zadeve SRS
- SI AS, 2151, Zbirka Pavla Čelika

ČASOPISNI VIRI

Celjski tednik
Delo
Dnevnik
Jugoslavija
Kriminalna biblioteka
Kronika
Mladina
Nedeljski dnevnik
Novice, gospodarske, obrtniške in narodne Slovenec
Slovenski narod
Strokovni list ljudske milice
Strokovni list
Varnost
Varnost – Strokovni bilten
Večer

¹³⁹ Peter Lovšin: »Tožilstvo ne bo preganjalo škofjeloških policistov«, 2018, str. 1 in 12.

LITERATURA IN TISKANI VIRI

Anžič, Andrej: Razmišljanja o oblikah nadzora nad policijo v Republiki Sloveniji, *Varnost – Strokovni bilten*, št. 1, 1992, str. 15–41.

Auflösung der k. k. vereinigten Hofkanzlei und Bildung des Ministeriums des Innern, 1848. V: Sammlung der politischen Gesetze und Verordnungen für das Laibacher Gouvernement – Gebiet in Königreiche Illyrien, 37. Heft, Laibach: 1855, predpis št. 89, str. 243–245.

Cesarski patent 20. aprila 1854, Deželni vladni list za krajnsko vojvodino, št. 21/54, z dne 30. maja 1854.

Čas, Tomo: Konflikti med miličniki in občani, *Varnost – Strokovni bilten*, izredna številka, maj 1989, str. 90–104.

Čelik, Pavle: Pritožbe občanov zoper ravnanje miličnikov, *Varnost*, 5, 6, 1972, str. 255–261.

Čelik, Pavle: *Orožništvo na Kranjskem (1850–1918)*, Ljubljana: knjižnica »Kronike«, Zveza zgodovinskih društev Slovenje, 2005.

Čelik, Pavle: *Slovenski orožniki 1918–1941*, Ljubljana: Društvo za preučevanje zgodovine, literature in antropologije, 2001.

Čelik, Pavle: *Slovenski stražniki, 1918–1941*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2002.

Čelik, Pavle: *Ugasla zvezda*, Ljubljana: Društvo za preučevanje zgodovine, literature in antropologije, 1998.

Čelik, Pavle: *Varstvo javnega reda in miru*, Ljubljana: Višja upravna šola, Oddelek za notranje zadeve, 1975.

Čelik, Pavle: *Vodenje operativnih enot*, Ljubljana: Oddelek za notranje zadeve Višje upravne šole, januar 1980.

Črna linija, *Mladina*, št. 41, 27. 11. 1987, str. 9.

Davkoplačevalci in orožnik, *Jugoslavija*, 28. 4. 1922, str. 3.

»Denar ali življenje!«, *Celjski tednik*, 5. 11. 1965, str. 7.

Deželni zbor kranjski, *Slovenec*, 24. 9. 1909, str. 2.

Dienst-Instruction für die k. k. Gendarmerie der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder. V: Gesetz und Dienst-Instruction für die k. k. Gendarmerie der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder, Wien: 1876, Aus der Hof- und Staatsdruckerei.

Dienstinstruction für die k. k. Gendarmerie. V: Gesetze, betreffend die Gendarmerie der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder, samt Durchführungsverordnungen, dann Organische Bestimmungen und Dienstinstruction für dieses Korps, Wien: 1912, Aus der k. k. Hof- und Staatsdruckerei.

Dnevne vesti, *Jugoslavija*, 28. 4. 1922, str. 3.

Državna osnovna postava od 21. decembra 1867, o občnih pravicah državljanov za kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru. V: Prestava iz državnega zakonika leta 1867 za kranjsko vojvodino, predpis št. 118.

Ferlinc, Boris in Zakelšek, Hilda: Poročanje o kriminaliteti in drugih negativnih pojavih v tisku, *Strokovni list*, št. 7, 8, 1967, str. 262–268.

F. K.: Streljal na uslužbenca Petrola in potnika, *Delo*, 3. 11. 1965.

Gačša, Jelena: Sindikati prvič skupno protestirali proti vladi, *Delo*, 11. 12. 1997, str. 1.

Gebhardt, Helmut: *Die Gendarmerie in der Steiermark von 1850 bis heute*, Graz: Leykam-Verlag, 1997.

Glas iz občinstva, *Slovenski narod*, 8. 11. 1923, str. 5.

Grden, Lojze: Izsledili smo vlomilca v pošto v Loškem potoku, *Strokovni list ljudske milice*, št. 11, 1959, str. 552–558.

Horvat, Lojze: Ugled si ustvarjamo sami, *Strokovni list*, št. 7, 8, 1967.

Hudrič, Gregor: Dobro delo policistov potrjuje tudi majhno število pritožb nad njihovim delom. V: *Varnost (elektronski vir)*, št. 2, leto 2015, str. 8–10.

Hudrič, Gregor in Kuralt, Maja: Pritožbe zoper delo policistov – raziskava o zadovoljstvu pritožnikov s pritožbenim postopkom v letu 2012 ter novosti pritožbenega postopka. V: 14. Slovenski dnevi varstvoslovja, Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2013, str. 1–9 (el. vir).

Izpremembe in dopolnitve pravilnika za izvrševanje predpisov k tarifni postavki 99/a o plačevanju takse za vstopnice za zabave, gledališča, bioskope itd., Ur. list Deželne vlade za Slovenijo, št. 122/20, z dne 23. 10. 1920.

Kačičnik, Alenka: Poročila ljubljanskih policajev o prestopkih 1901–14, *Kronika*, 3, 1987, str. 190–198.

Kovač, Jožef in Murtič, Sašo: Uporaba pravil mediacije pri vodenju pomiritvenega postopka kot dela pritožbenega postopka, *Javna uprava*, št. 1, 2006, str. 113–122.

Letno poročilo o delu policije za leto 2016, Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Generalna policijska uprava, 2017.

Lovšin, Peter: Tožilstvo ne bo preganjalo škofjeloških policistov, *Dnevnik*, 8. 3. 2018, str. 1 in 12.

Marinkovič, Drago: Reševanje pritožb zoper policiste. V: 6. Slovenski dnevi varstvoslovja, Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2005, str. 1–12 (el. vir).

Masnik, Franc: Ali so nam tendenciozni članki v korist?, *Strokovni list*, št. 3, 1966.

Melik, Jelka: Namesto uvoda. V: Pravo-zgodovina-arhivi. I. Prispevki za zgodovino pravosodja, (ur. Jože Žontar) Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2000, str. 7–19.

Melik, Jelka: Organizacija sodišč v prvi Jugoslaviji. V: Pravo-zgodovina-arhivi, I. Prispevki za zgodovino pravosodja, (ur. Jože Žontar), Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2000, str. 173–183.

Način reševanja pritožb občanov, organizacij združenega dela in drugih organizacij zoper postopke miličnikov, Ljubljana: Republiški sekretariat za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije, št. 21/5-S-22/40-B 47/76, z dne 22. junija 1976. V: SI AS, 1931, šk. 1839, ovoj št. 291.

Navodilo za službo mestne policijske straže ljubljanske, v knjigi brez naslova in letnice izida, hrani Centralna pravosodna knjižnica v Ljubljani pod sign. št. 04407.

Navodilo o načinu reševanja pritožb občanov, organizacij združenega dela in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti zoper postopke delavcev milice, 1987, Ljubljana: RSNZ SRS, št. 21/5-3/3-S-22/40-B-1/87, z dne 22. aprila 1987. V: SI AS, 1931, šk. 1974, ovoj št. 127.

Navodilo za reševanje pritožb zoper pooblaščenice uradne osebe organov za notranje zadeve, št. 000/5-1-S-16/85-92, Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, 1992.

Navodilo o spremembah in dopolnitvah navodila za reševanje pritožb zoper pooblaščenice uradne osebe organov za notranje zadeve, št. 0001/5-1-009/111-97, Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, 1997.

Navodilo o reševanju pritožb, Ur. list Republike Slovenije, št. 103/2000, z dne 14. 11. 2000.

Oberhummer, Hermann: *Die Wiener Polizei*, Band I. in II., Wien: Gerold & Co, 1937.

Obravnave deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani od 28. decembra 1911 do 22. februarja 1912, Ljubljana, 1912.

Odlok o ureditvi cestnega prometa v Ljubljani, Ur. list Socialistične republike Slovenije, št. 10/76, z dne 9. 4. 1976.

Ogrizek, Emica: Sodstvo v letih 1848–1918, V: Pravo-zgodovina-arhivi, I. Prispevki za zgodovino pravosodja, (ur. Jože Žontar), Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, str. 139–172.

Organizacijski statut za kr. varnostno stražo v Sloveniji, odobren od gospoda ministra za notranje zadeve z odlokom z dne 9. maja 1921, sl. št. 4099, Ur. list Deželne vlade za Slovenijo, št. 73/21, z dne 2. 7. 1921.

Organizacijski statut za detektive Slovenije, odobren od gospoda ministra za notranje zadeve z odlokom z dne 9. maja 1921, sl. št. 4099, Ur. list Deželne vlade za Slovenijo, št. 73/21, z dne 2. 7. 1921.

Osnove za uredbe policijskih oblastnj. Opravilstvo cesarsko-kraljevih policijskih oblastnj, Deželni zakonik in vladni list krajske kronovine, št. 13/51, z dne 4. 4. 1851.

Petek, Franc: Miličnik pod bremenom obvez in nerazumevanja, *Strokovni list*, št. 3, 1966.

Poduk za deželno žandarmerijo, kako službo opravljati, Dunaj: C. kr. dvorna in državna tiskarna, 1851.

Poslovnik postaje milice. Ljubljana: Republiški sekretariat za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije, 1968.

Postava in službeno navodilo za c. k. žandarstvo v našem cesarstvu, *Novice, gospodarske, obrtniške in narodne*, 1876, št. 32, str. 254–255; št. 33, str. 263; št. 34, str. 270, 271; št. 35, str. 278, 279; št. 36, str. 288, 289 in št. 37, str. 294–296.

Postava od 26. februarja 1876, o c.-kr. žandarstvu za kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru, Državni zakonik za kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane, št. 7/76, z dne 29. 2. 1876.

Postava od 15. novembra 1867 o pravici združevati se. V: Prestava iz državnega zakonika za leto 1867 za kranjsko vojvodino, predpis št. 109.

Postava, veljavna za vojvodstvo krajsko, po kateri se razglša občinski red in red za volitve po občinah, Zakonik in ukazni list za vojvodstvo krajsko, št. 2/66, z dne 31.3. 1866.

Postopek z Vinkom O. – pojasnilo, *Mladina*, št. 42, 11. 12. 1987, str. 3.

Potič, Zoran: Koprivnikarja ustavila naključno, *Delo*, 4. 12. 2015, str. 2.

Pravila za opravljanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve SRS, Ur. list SRS, št. 44/88, z dne 23. 12. 1988.

Pravilnik o notranji varnosti, Ur. list Republike Slovenije, š. 67 /2014, z dne 19. 9. 2014.

Pravilnik o policijskih pooblastilih, Ur. list Republike Slovenije, št. 40/2006, z dne 14. 4. 2006.

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o policijskih pooblastilih, Ur. list Republike Slovenije, št. 56/2008, z dne 6. 6. 2008.

Pravilnik o policijskih pooblastilih, Ur. list Republike Slovenije, št. 16/2014, z dne 3. 3. 2014.

Pravilnik o reševanju pritožb, Ur. list Republike Slovenije, št. 1/2004, z dne 9. 1. 2004.

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o reševanju pritožb, Ur. list Republike Slovenije, št. 117/2005, z dne 23. 12. 2005.

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o reševanju pritožb, Ur. list Republike Slovenije, št. 111/2006, z dne 27. 10. 2006.

Pravilnik o reševanju pritožb zoper delo policistov, Ur. list Republike Slovenije, št. 54/2013, z dne 24. 6. 2013.

Pravilnik za opravljanje zadev službe javne varnosti, Ur. list Socialistične federativne republike Jugoslavije, št. 34/70, z dne 10. 9. 1970.

Pravilnik za izvrševanje predpisov k tarifni postavki 99/a O plačevanju takse za vstopnice za zabave, gledališča, bioskope itd., Ur. list Deželne vlade za Slovenijo, št. 57/20, z dne 12. 5. 1920.

Pravila postaje milice, Ljubljana: Republiški sekretariat za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije, 1976.

Pravila postaje milice, Ljubljana: Republiški sekretariat za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije, 1982.

Pravila policijske postaje, Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve republike Slovenije, 1995.

Pravila policijske postaje, Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve republike Slovenije, 2000.

Pravila unutrašnje službe narodne milicije, Beograd: Savezni sekretariat unutrašnjih poslova, 1962.

Pravila za opravljanje službe ljudske milice, s komentarjem, Ljubljana: Državni sekretariat za notranje zadeve Ljudske republike Slovenije, 1961.

Pravila za vršenje službe Narodne milicije, I. deo, Beograd: Ministarstvo unutrašnjih poslova Federativne narodne republike Jugoslavije, 1949.

Pravilnik za izvajanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve SRS, Ljubljana: Republiški sekretariat za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije, februar 1983.

Pravilo žandarmerijske službe, I. deo, Beograd: Ministarstvo unutrašnjih poslova, 1940.

Privremena pravila za vršenje žandarmerijske službe, I., II., III. deo, Beograd: Ministarstvo unutrašnjih poslova, 1920.

Razglas predsedstva c.-kr. krajnskega poglavarstva 8. avgusta 1852, Deželni zakonik in vladni list za krajnsko vojvodino, št. 43/52, z dne 24. 8. 1852.

Savodnik, Hubert: Ubijalec prijet, *Celjski tednik*, 12. 11. 1965, str. 1, 5 in 6.

Smolej, David: Obravnava pritožb zoper policiste v Republiki Sloveniji in nekaterih državah Evropske unije, V: 13. Slovenski dnevi varstvoslovja, Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 2012.

Smolej, David-Gorenak, Vinko-Pilko, Andrej in Gorenak, Irena: *Upravljanje pritožbenih in predkazenskih postopkov zoper policiste v Republiki Sloveniji in nekaterih državah Evropske unije*, Harlow (Celje): Pearson Education, 2014.

S., M.: Zaradi napačnega parkiranja miličnik potegnil pištolo, *Delo*, 6. 4. 1990, str. 12.

Strmec, Vesna in Tischler, Žana: Konflikti priložnost za osebno in organizacijsko rast, *Varnost*, št. 2, 2018, str. 26–31 (el. vir).

Temeljni zakon o službi notranjih zadev, Ur. list Socialistične federativne republike Jugoslavije, št. 46/64, z dne 25. 11. 1964.

Temeljni zakon o notranjih zadevah, Ur. list Socialistične federativne republike Jugoslavije, št. 49/66, z dne 17. 12. 1966.

Tkalčević, Ivan: Privremeno uputstvo za službu državne policijske straže, *Kriminalna biblioteka*, od št. 14. letnika 1933 do št. 11. letnika 1934.

Tkalčević, Ivan: *Uputstvo za državnu policijsku stražu*, Beograd 1936.

Trstenjak L.: Roparski napad sredi Celja, *Večer*, 2. 11. 1965, str. 2. Trstenjak, L.: »Čutil sem, da sem zadet«, *Večer*, 3. 11. 1965, str. 6. Trstenjak, L.: Odkrit napadalec na bencinski črpalki v Celju, *Večer*, 10. 11. 1965, str. 6. Trstenjak, L.: Stane Kapun že priznal, *Večer*, 12. 11. 1965, str. 6.

Turk, Juš: Pajki so sprejeli vojno, *Nedeljski dnevnik*, 8. 4. 1990, str. 4.

Usar, Ivan: Pritožbe občanov zoper ukrepe miličnikov, *Varnost*, 7, 8, 1975, str. 201, 202.

Uredba o ustroju in področju predstojništva mestne policije, Ur. list Dravske banovine, št. 111/29, z dne 5. 11. 1929.

Uredba o ustroju in področju uprav policije, Ur. list Kraljevske banske uprave Dravske banovine, št. 43/30, z dne 27. 3. 1930.

Volf, J.: Kapun nameraval ubiti vse očitvidce, *Večer*, 12. 11. 1965, str. 6.

V pripravi spremembe pritožbenega postopka na delo policistov, *Varnost*, št. 2, 2012.

Vrančič, Martin: Naše informacije in njih objavlanje v tisku, *Strokovni list*, št. 3, 1966.

Začasna organska postava žandarmerije v avstrijskem cesarstvu, Občni državni zakonik in vladni list avstrijskega cesarstva, št. 12/50, z dne 23. 3. 1850.

Zakon o dopolnitvi zakona o notranjih zadevah, Ur. list Republike Slovenije, št. 4/92, z dne 25. 1. 1992.

Zakon o dopolnitvi zakona o notranjih zadevah, Ur. list Republike Slovenije, št. 58/93, z dne 17. 10. 1993.

Zakon o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah, Ur. list Socialistične republike Slovenije, št. 23/76, z dne 11. 10. 1976.

Zakon o državnih policijskih izvršilnih uslužbencih, Sl. list Kraljevske banske uprave Dravske banovine, št. 43/30, z dne 12. 12. 1930.

Zakon o nalogah in pooblastilih policije, Ur. list Republike Slovenije, št. 15/2013, z dne 18. 2. 2013.

Zakon o narodni milici, Ur. list Federativne ljudske republike Jugoslavije, št. 101/46, z dne 17. 12. 1946.

Zakon o notranji upravi, Ur. list ljubljanske in mariborske oblasti, št. 76/29, z dne 23. 7. 1929.

Zakon o notranjih zadevah, Ur. list Socialistične republike Slovenije, št. 13/67, z dne 6. 6. 1967.

Zakon o notranjih zadevah, Ur. list Socialistične republike Slovenije, št. 47/72, z dne 16. 11. 1972.

Zakon o notranjih zadevah, Ur. list Socialistične republike Slovenije, št. 28/80, z dne 17. 11. 1980.

Zakon o organih za notranje zadeve, Ur. list Federativne ljudske republike Jugoslavije, št. 30/56, z dne 18. julija 1956.

Zakon o organiziranosti in delu v policiji, Ur. list Republike Slovenije, št. 15/2013, z dne 18. 2. 2013.

Zakon o policiji, Ur. list Republike Slovenije, št. 49/98, z dne 3. julija 1998, čl. 28.

Zakon o političnem združevanju, Ur. list Socialistične republike Slovenije, št. 42/89, z dne 29. 12. 1989.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o nalogah in pooblastilih policije, Ur. list Republike Slovenije, št. 10/2017, z dne 27. 2. 2017.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o notranjih zadevah, Ur. list Republike Slovenije, št. 19/91, z dne 8. 5. 1991.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o policiji, Ur. list Republike Slovenije, št. 79/2003, z dne 12. avgusta 2003, čl. 15.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o policiji, Ur. list Republike Slovenije, št. 78/2006, z dne 25. julija 2006, čl. 3.

Zakon o stavki, Ur. list Socialistične federativne republike Jugoslavije, št. 23/91, z dne 5. aprila 1991.

Zakon z dne 25. decembra 1894. l. o žandarstvu v kraljevinah in deželah, zastopanih v državnem zboru, Državni zakonik za kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru, št. 1/95, z dne 1. 1. 1895.

SUMMARY

COMPLAINTS AGAINST POLICEMEN ON THE SLOVENIAN TERRITORY (1850–2017)

In this article, a complaint is considered as written or oral communication that expressed dissatisfaction with the conduct of a member of security forces to the competent elder. In the entire history of the state security forces, complaints against the security forces members were not left entirely to the discretion of the elders of the unit where this constable, gendarme, militiaman or policeman, against whom a complaint was brought, was working. The security forces management wanted to have at least an overview if not the full control of this procedure. The role of the management was frequently changing and was once greater, and another time more limited. Operation of security forces could be described as a mirror of national authority's political tendencies and its attitude towards citizens, primarily with regard to the citizens' fundamental human rights and freedoms which are strengthened by respective authority's legislation or limited by authority's repressive apparatus as was written by the then director of the Archdiocesan Archives in Ljubljana. Already at the time of the establishment of gendarmery, it was written in Minister' Act, and after in

Emperor's Act, that every citizen has the right to raise an objection against a member of gendarmery if they consider they acted incorrectly, as is described in point 1.2 of this article. That right constituted an important novelty for members of the forces as well as the public. To citizens, it represented an open door, an invitation to express their opinion about a gendarme, if they were not satisfied with their functioning, behaviour, or attitude toward a party in a proceeding, as we would say today. To a security forces member, this right represented a form of informal supervision of citizens over their vocational functioning. In the period of the Slovenian police force, this area was regulated by internal instructions of national secretary for internal affairs. Data of this kind stayed comparable for the whole period from 1966 to 1990. In the independent Slovenia, this procedure was included in the public notice in the Official Journal and was modified several times which is the reason for difficult comparison of data and having to consider respective formalities. The holder of complaint procedure is now the interior ministry, whereas the register of complaints is kept by the police that publishes such data. The current changing of the complaint resolution process is influenced by several factors: experience gained in the practical application of the procedure; recommendations of non-governmental organisations; recommendations of European Partners Against Corruption (2010) etc. In 2013, these circumstances primarily affected the content of the Police Tasks And Powers Act in particular, and the instruction for the resolution of complaints. No other occupation in our country is faced with the risk of verification procedure that would include citizens; not medical, judicial, prosecutorial, legal, customs, judicial police, financial, military etc., as was written by the authors of scientific monograph on complaints against police officers and pre-trial proceedings against them.